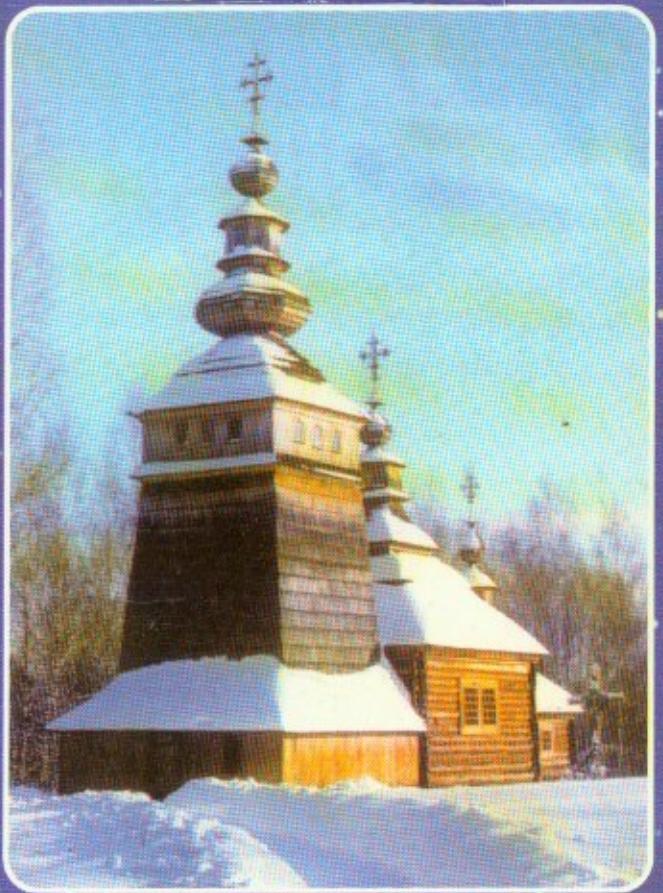

ЗАГОРОДА

Товариство Музейне в Зиндранові

№ 4(31) 2001

Towarzystwo Muzealne w Zydronowej

Zahoroda

ISBN 83-87282-59-6

Загорода

КУЛЬТУРА, ИСТОРИЯ И ПАМЯТКЫ
ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ

Zahoroda

KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI
ŁEMKÓW W POLSCE

Fot. na okładce: Cerkiew zimą
Fot. tył okładki: Muzeum w zimowej szacie

ЩЕСЦЯ І ЗДОРОВЯ В НОВІМ РОЦІ

Щиро витаме Вас дороги краяне на рідні землі і розшмарени по світі з Рождеством Христовим, Новим 2002 Роком і Святым Йорданом.

Довгих літ радісного житя каждой лемківской родині і ліпшої долі нашій славній Лемківщині.

Минают рочки і юш мало тих што пережили Талергоф, Явожно, переселіня і вигнання а недовго не буде никого. Нова загроза то асиміляція молодого покоління, яке замало знає про трагедії, які пережили іх діди і прадіди за любов до рідної землі й віри предків, материнської бесіди, історії і культури нашої славної Лемківщини. Але мы не мame права одийти до вічності не передавши молодому поколінню лемківского патріотизму і гордості за свій народ і край. Тож будме патріотами і активно причинмeseся до одроджyння віри предків, культури і традицій як на рідні землі так і всяди там, де гнеска жыеме, аби нашы нащадки гордилися нами і були твердими лемками.

Внескую 2002 рік оголосити роком одроджyння Лемківщини.

Нас не знищили за тисячи літ, то не зможут і гнес, бо мame сильне коріня, в тім допоможе нам Бог.

Петро Когут - Львів.

ДО МИЛÝХ ЧИТАЧІВ ЗАГОРОДЫ

Витаме ся з Вами 4-тым номером музейного квартальника в 2001 році. А же то юж зимовий час старого і Нового Року красно – щиро здоровиме Святочно і Новорочно з найліпшими жычинями. В горах міцна зима і не знаме ци “Загорода” дійде до Вас на час. Але наши жычиня най будут важны в таких словах:

*Щастя і здоровля Вам желаме
І вишукых Вас тепло витаме,
З Святом Рождества і Новым Роком
Виштуко найліпше Вам посылаеме.
Дай Вам Боже радістю святкувати
І в здоровлю, щастю дальши рокы жыти,
Христа рожденного все славити
І для Всіх Вас Царство Небесне здобыти.
Та додайме історичны думки і слова Ваня Гунянки:
“Што нам несеш Рочку Новый
Нам лемкам в Карпатах?
Ци несеш нам ліпшу долю,
Ци лем стари свята?”*

Крім щирых, теплих жычинь што веце писати? Жыеме надійом, же приде час зміни на ліпше, лем до того часу нич ся не діє і трудно повісти коли нам буде легше. То барз довга і боліча тема до писаня. Але вшелякы жаліня нич не дают. То ліпше дальше чекати в добрих надіях і не псути сой гумору при Новім Році.

Лем не забудме наше духово – релігійне святочне поздоровлиня – ХРИСТОС РОДИВСЯ - СЛАВИТИ ЙОГО.

На щестя, на здоровля, на тот Новий Рік 2002.

*Редакция “Загороды”
i Рада Музейного Товариства.*

ДЕСЯТЫ РУСАЛЯ

Якы были? Каждий най сам іх по своєму оцінит. Я єм виділ в Зинрановій пару дрібных річків котрі мі усъвідомили же таке съято ест барз потрібне.

Была передовсім “Лемко Рома”. Я тых часів не памятам – але думам же сесы гудаки зо собом привезли того старе, правдиве сільське граня. Не таке “гарде”, оперове, вымалюване і викрашене на вказаня, на обфотографуваня, на подивляня, як то бы хотіли відіти тоты “вчены” (хоц ани єден не Лемко), котрі то нам вказують як треба ся одягати, съпівати, молити, грати, істи і так дале. І ходят такы і продают нам свое “лішче” смотріння на съвіт. Приїхали такы тіж до Зынранової деси з “великого” съвіта. Послухали як грають нашы Цигане і повіли: “Przecież tego się k... nie da słuchać. Chodźmy.” І пішли. Та добре, бо шкода жебы зынранівське повітря мішали.

Я лем єм си подумал: “бідны люди”. Бідны, бо не знают, же так виглядат правдиве граня, правдыве жыття. Не ест гарде і рівне як то они бы хотіли, лем таке кучеряве, поторгане. А ищи перед хвилем см бесідувал о тых гудаках з Ромком Гочом. Він лем мі повіл: “посмотр ся на того что грає на гушлях”. Посмотріл єм, і здало мі ся же тоты гушлі то кавалец його душы, з таким грал перенятьом, чутъом. Ци токо зрозуміє такий простак котрого ховали деси в мурах Варшавы ци Krakova, серед штучного, фарбуваного і фальшивого съвіта? Хыбаль ні.

Так Ромку, як ес повіл – штораз менше люди знає ся при такій музыці бавити. Втіче з нас тата натуральніст, не знаме зо собом бесідувати, не знаме ся побавити. Але твердо, як бараны, идеме до того “лішшого” съвіта. Бо гварят, же так треба. А лишаме зо собом тот зо Зынранової. Тот де ся разом по своєму молиме, бавиме, бесідуєме.

А ту можна дітхнути того правдивого лемківского съвіта. Ту можна відіти Петра Троханівского засмотреного деси в нашы горы і пишучого новий верш, ту можна побесідувати зо залітаным “Лемком з діда – прадіда”, Федором Гочом. То ту тіж вказала ся нам одроджена наша, з наших гір, “Лемковина”.

Ци то не радіст посмотрити тілько молодежы хоче ся вчыти, съпівати по нашему? То ту приїзджают во свої стороны Лемки з Україны, приходять – як то все колиси бывало братя зза хырбета, з полудня.

За то Вы тіж приходжайте до Зынранової. Побесідувати, послухати, помолити ся, побавити ся, обіздрити музей. Нихто ту никого не буде на силу усъвідамлял ци перераблял. Бо на съято в Зынрановій ест як дома, як на своїй загороді.

Петро з Гладишова

В ЗИНДРАНОВІ

Ту ся лемки сходят
Із цілого світу.
В якім барз іх є:
Як у літі квіту.

И як красні ся витают,
По свойому гварят.
А ті люде, што ту жиуют
Нигда ся не сварят.

Хто хоц раз ту з лемків быв
Тот знає і вірит,
Што у Зинранові його
Сонце рідне світит.

Што ту його гори, ліси,
Потічки, долини,
Котри хдуть го ту видіти,
Як матір дітину.

*Анатоль Йодловский
Івано-Франківск*

ЛЕМКІВСКА “ТВОРЧА ОСІН” В РУСКІ БУРСІ В ГОРЛИЦЯХ

Бліскаючи розмаїтъма кольорами наша Лемківщина і того рока, той осені притягнула до Горлиць своїх вірних любителів. На Лемківську “Творчу Осін”, запросят, ци не запросят, поіхати треба. Ту на спотканю лемківських, русинських творців, можна довідати ся і послухати того що в остатнім році можут о свої творчости побесідувати і медже собом і зо своїма читателями. Того рока не було творців, наших Русинів зо Словачії, Ужгорода, зато були з за всхідньої границі і Петро Когут і Володимир Шуркало, но і нашы з дальших і більших сторін Польщы.

Перше спотканя – в суботу – приготовано в Высові. В стари лемківські хыжы, котру господаре з великим смаком перестроїли на гнешню рестаурацию, зобразилося в тот суботні вечер повно люди. Тихий, теплий настрий в стари хыжы і тоты розмаїты люде старши і молоди, мож повіси зо съвіта творили в тій хыжы особливу атмосферу, атмосферу лемківского духа, як давно, дома при вельким деревяным столі при котрим сідив дідо і няньо, і сусід і діти. Настрий своїм вступом взбогатіли наши організаторы Петро Трохановскі, Олена Дуць і Андрій Копча, пізніше і творці зо своїм прозом, поезиом в котри як каждой Осени так і ту не бракувало наших народових акцентив в наши тодожності, бо і нашы творці операются на культуроным бogaцтві створеным през вікы, Лемками.

Долгы годины мож было слухати оповідань, вершив а по них съпіву і часом і съпівати і плакати ся хце чом зме не разом, чом такы вечери бывають лем раз в році, чом не сідиме на свої земли, чом нас розогнано по съвіті?.

Офіційну част того вечера закінчыла діточа театральна група яку провадит Мираслава Хомяк. А пізніше, юж при столах – “Ой гори наши горы”, Лемковино съвіте мій.....

На другій ден по полуночі, як каждого рока в Рускі Бурсі зобразилося шумні люди. То наши Горличане, тоты не заводны з патріотичним – лемківским духом, котры, ту в Рускі Бурсі чують ся як в себе дома, котры тот дім уважают як свою хыжу, котру без ничайной помочы як можут так ремонтуют, выміняют двери, замки, дбають о цілу посесию.

Творча Осін того рока в самых Горлицях мала і другу урочисту оправу, але о тым пізніше. І ту, як в Высові съвіточний настрий, повна сала люди, сут тіж представитеle місцевых власти. І зас . . . пішли зо сцены слова лемківской поезії, а презентували іх самы творці – і Павел Стефановскі, і Петро Мурянка, Олена Дуць, Ярослав Зволінскі і Михал Сандович, а пізніше і короткі фільм о съв. Сандовичу. Была тіж съпівана поезия з творчости Агнешки Коробчак, котра як і до Высовы привела ту до Горлиц з Вроцлавя цілу группу наших лемківских студентив. Такы спотканя то хвили рефлексії і задумы, але тіж хвили наполніння душы новом силом, котра хоц ся зас розыйдеме по ціли державі в нашым серци зостане.

В тогоричным програмі Творчой Осени, як повіджену были велькы несподіванкы. Першом з них – то:

-ансамблі пісні “Лемковина”

Не даст ся в кількох словах описати, ци оповісти о выступі “Лемковины” під проводом Ярослава Трохановского. „Лемковина”, яка ся того року запрезентувала зо своїм програмом на Творчи Осени в Горлицях, то мож щыро повісти же – одродила ся на ново!. Ансамблі велиki, дуже молодежы, прекрасны голосы, новий програм, едним словом – чудо! Съпівали . . . съпівали . . . а люде просили . . . ішы съпівайте, бо як “Лемковина” съпіват то нам ся здає, же ідеме сходами до неба, . бо така ест наша народова культура, тішыт, розвеселят але часто і горло стискат, нас Лемків, люди гір! Дякуєме Ти Ярославе і Тобі „Лемковино” за тоты зворуваючи хвили, якы могли зме пережывати на тогорічны Творчи Осени в Горлицях. Но і на закінчыня было наше “Многая літа”, при котрим кождому слези полетіли. З жальком жетнализме молодіж “Лемковины”, котра мусіла одідждати. В дальши части о голос попросили представителі Заряду Руской Бурсы. То дальши тяг тогорічной, мож повісти, юж ювілейной імпрезы, яка ест організувана і в великий частині приготувана през Заряд Руской Бурсы і люди котры на робочо опікуються тым домом і тым' імпрезами. Стоваришия Лемків і Заряд Руской Бурсы в тым році постаралися выружнити і нагородити, хоц лем скромными дипломами наших горлицьких діячів, котры як вспомнено безінтересовні не жадаючи заплаты опікуют ся Руском Бурсом і помогают організувати в ній наше культурове жыття.

Почесном грамотом нагороджено родину Коцурів, Квоків і іншы (выбачте мі назвиск ём не записав), бо то они сут, як то ся повідат – тыма тихыма богатерами. Жебызме таких люди мали повно, всяди, дбаючых о свое, о наше спільне добро, та била бы надія, же іщи барз долго перетрваме. Были і промови представителів місцевих власті, але ту з той мовы не пішли слова о конкретах. “Розкол” в справі Руской Бурсы іщи ся не закінчыл, хоц ест юж найвижший час тоту забаву закінчыти, а повинни то зробити місцевы власті Горлиць. І ту, при ти нагоді хочу ім повісти пару слів:

CZCIGODNA GORLICKA WŁADZO!

Ruska Bursa w Gorlicach wybudowana została z inicjatywy i za pieniądze pochodzące ze składek Łemków. Służyła młodzieży łemkowskiej i służyłaby nadal gdyby jej żywot nie przerwała akcja „Wiśla”.

Ogromną zasługą Łemków jest to, że pomimo tak niesprzyjających warunków Łemkowie – Rusnaki!, tę bursę, ten budynek potrafili zagospodarować. Waszą mądrą decyzją było to, że budynek oddaliście w dobre ręce z przeznaczeniem na dobre kulturalne działanie. Jeżeli dzisiaj znajdują się chętni, np. działacze, którzy nie mają określonego celu i żadną twórczą bazą nie dysponują, to takich pretensji do pozyskania obiektu, czy nawet połowy, nie ma co brać pod uwagę. Skąd – inąd wiadomo, że na budynek i posesję ostrzry sobie zęby wielu sponsorów, również spoza kraju, którzy nie bardzo chcą pokazać swojej twarzy, choć pieniędzy nie pożądują. Ale chodzi tu zupełnie o coś innego.

Obecnie i tu w tym domu przedłużany jest żywot łemkowskiej kultury, tej, ukształtowanej przez Łemków, tu na Łemkowszczyźnie a nie poza nią. I jeżeli Łemkowie, ci żyjący tutaj, jak i ci żyjący po całym kraju swoją kulturę zachowali i tu w tym środowisku, w Gorlicach chcą ją kontynuować, to w imię dobrze rozumianej kultury ogólnokrajowej należy im to umożliwić.

Nie ma nad czym się zastanawiać, przyjmować różne odwołania, godzić się na przewlekanie sprawy, czy słuchanie „zakordonnych doradców”. Czas już najwyższy oddać obecnemu użytkownikowi – Zarządowi Ruskiej Bursy – całą posesję na własność. ODWAGI PANOWIE, ODWAGI.

Papież Jan Paweł II powiedział do Kaszubów takie słowa:
„Bracia Kaszubi, strzeżcie tych wartości i tego dziedzictwa, które stanowią o waszej tożsamości”.

Do przetrwania i naszej tożsamości musi przyczynić się i władza gorlicka, bo to wielka władza była sprawcą odebrania Łemkom i tej bursy, POWOLI TRZEBIA NAPRAWIAĆ KRZYWDY.

Але вернійме до Творчої Осени. Я вірю, же в Рускі Бурсі будеме правовитыма властителями і же в пришлым році на ювілейни Творчи Осени будеме тіж бесідувати о великих плянах в які спосиб одновити будинок Руской Бурсы в Горлицях.

Ярослав Зволінський

О “ТВОРЧІЙ ОСЕНИ” ПИШУТЬ З УКРАЇНИ

В ГОСТИННІЙ ХАТІ

Традиційна тепер вже IX “Лемківська Творча Осін” почалась в суботу 13 жовтня у чарівному куточку Лемківщини селі Висова в “Гостинній хаті”. Золота осін розмальовала різними кольорами ліси на вершинах окружуючих Висову гір. Тепле сонечко і легонький вітерец наповнювали душу радістю і гордостю на рідній землі.

Памяткова лемківська дерев'яна діюча церква напоминає, же іщи жують ту лемкы. Великі будинки санатори, муруваны хати з автами на подвір'ю свідчат, же жують ту люде небідно.

Для лемків Висова має велике релігійне значення. З Висови ведуть стежки на горы, на святе місце “Гору Явір”, де идут лемки процесіями, аби помолитися в церковці де ікона чудотворна Божої Матері і напитися жерельної здравиці води.

Гнєска село Висова з санаторіями, жерельною водою, асфальтовою дорогою і бруківкою для пішоходів напоминає курортне місто.

“Гостинна хата” – типовий лемківський дерев'яний “Будинок культури” в якому музейны экспонаты і ресторан. Саме тут в другій половині дня відбулось урочисте открытие “IX Лемківської Творчої Осени”. Присутніх тепло привітав голова “Стоваришина лемків” – Андрій Копча. З доповідью про стан і будучість культури лемків

виголосила професор – доктор Олена Дуць – Файфер, яка розповіла про тяжкі часи для нашої культури по депортaciї та одроджyння молодими ентузjастами bogatovíkowej культуры лемків.

Своі вершы декламували видатни поети – лемки: Ярослав Зволінський, Петро Трохановский, Михал Сандович, Олена Дуць – Файфер.

Петро Когут розповів про збереження лемківської культури во Львові.

З концертом виступив діточий колектив, а співану поезию виконали Агнешка Коробчак і Дорота Лачудко.

До пізної ночі вели задушевні розмовы лемків з ріжних кутків Польщы, Україны, Словакии. На другий ден в неділю 14-го жовтня урочистості продовжались в будинку “Руской Бурсы” в Горлицях, яка не змогла вмістити вшyткx прибуvших. Tu “Лемківска Творча Осіn” була поєднана з важном подійом “Десяти-річчям поновлення діяльности Руской Бурсы”, ту так само з привітаньм виступив Андriй Kopча, з доповідю Олена Дуць–Файфер, а верши читали Ярослав Зволінський, Петро Трохановский, Михал Сандович, Олена Дуць–Файфер і Pavlo Stefanovskiy.

Богато говорили о значиню Руской Бурсы в вихованю молодого покоління лемків в патріотизмі до рідной землі. Активістам Руской Бурсы вручили похвальны грамоты.

Вшyткx зачарувала концертна програма , а особливо оновлений ансамбл “Лемковина”. Сорок молодых хлопців і дівчат в супроводі оркестру з ентузjазмом виконували лемківськx пісні. В імпрезі взяли участ староста Горлицкого повіту, мер Горлиць і послы zo женами. Староста подякував за запрошыня на “Лемківску Творчу Осіn” і обіцяв сприяти відродженю культуры лемків на горлицькій землі.

Окремо відбулась зустріч засновників “Клубу Патріотів Лемківщини” де ішла мова про узгодження статуту, реєстрацію та открытия konta банку. Святочну імпрезу лемків в Горлицях збогатили духово присутні і укріпили надію же накresлены пляни про збережене лемківської культуры по вихованю молодой генерації достойной своїх предків будуть виконаны.

Petro Lem.

VI СВІТОВИЙ КОНГРЕС РУСИНІВ “Я РУСИН БЫЛ ЄСМІ БУДУ”...

В суботу 27 жовтня в чеській Празі розпочал свое засіданя VI Світовий Конгрес Русинів. На місце обрад вибрано Народний Дом на Виноградах. То крас будинок, в середині вшyтко ся близькx, а вним зyшли ся Русине з цілого світа.

Обслуга Конгресу барз добра, вшyткx делегаты і запрошені гості підписуют листы присутности і отримуют конгресовы матеріалы та засідают в головным залі на своїх місцях.

Делегаций привезли зо собом дуже свойой літератури, жебы похвалитися своіма осяgnінями і подарувати іншим делегацям. Для той потребы были приготовлены одповідні столы.

І началo ся. O 10-ти год. В президії місце заняли:

- Pavel Magochi - Північна Америка
- Andriй Kopча - Польща
- Gabrіel Gашіngер - Клебашко - Мадяры
- O. Dимитрий Сидор - Україна
- Василь Турок - Словакия
- Михайлo Фейса - Югославія
- Яромір Гожец - Ческа Республика

Были ціж гості з Румунії і Німеччыни. Професор Яромір Гожец отворил VI Світовий Конгрес Русинів та привітал делегатів і гостів якx приїхали до золотой Праги. В вступным слові проф. Гожец привітал ціж гости ческой державы якx запрошено на Конгрес, але на жаль мало іх пришло.

Президент Ческой Республики В. Гавель не міг приїхати, але зато подякувал за запрошыня і передал жычыня для участников конгресу.

В дальший частині проваджyння Конгресу взял в своі руки дотеперишний Ведучий Світовой Рады Русинів – Василь Турок. В своі промові подякувал властям Ческой Республики за допомогу в зорганізуванью Конгресу на чеській землі. Повіл, же коли в 1991 р. проходил I Конгрес в Medjlabskx не думал, же днеска будеме юж провадити VI Конгрес.

Тота декада – підчеркнул В. Турок – была барс важна для нашого народу. Організації русиньски мают вельки осяgnіня в шкільництві, літератури та культуроій діяльности. В таких країнах

VI Світовий Конгрес Русинів в Празі

як: Словачия, Мадяры, Югославія і Польща діти вчатся русинського (лемківського) языка.

Подкарпатська Русь – продовжав В. Турок то матір Русинів, але там мало з того мають. На закінчнія своїй промови Василь Турок підсумував працю Світової Ради Русинів од V до VI Конгресу. Повіл, же Рада зберала ся циклічно і розвязувала проблеми які виявилися в організаціях. Закінчуючи свою доповід поінформувал, же достали писмо од Глави Американської Карпато-Русинської Церкви Константинопольського Патріархату Митрополита Николая, котрий поздоровил учасників Конгресу. Жалує, же не міг приїхати, але має надію бути на наступним Конгресі. Його інтересує народ русинський, бо сам має русинських кориня.

Другим промовцем був Павел Магочи – представитель делегації американської. Доповід Його була барз цікава. Оцінил минуле 10-ліття якє минуло од I Конгресу. Ціж не вірил, же ся стритнеме по 10 роках. Боліс, же Русине в минулым столітю праєзили трагедію Талергофу і II світової війни. Іх історична країна Карпатська Русь поділена, а Руснакам жые ся тяжко в своєму краю – Україні, бо їх не признають за окрему народність.

Думка про організацію Конгресу – ствердил П. Магочи – вишла од самих Русинів. І барз добре ся стало. П. Магочи повіл: “Штаты ся формували і зникали а народ зостал. Русини були і будуть хоц декотри штаты не будут іх узнати”.

До слів: “Я Русин був есм і буду – Магочи додал: “і все зостану чесним чоловіком”.

Наступна взяла голос Анна Кузьмякова – Председа Русинської Оброди зо Словачії, котра в свої доповіді бесідувала про осягніня іх організації. А осягніня мають, бо хоць лем вычыслити такы справы як: вчиня русинского языка, выданя русинского календаря, покликаня Звязку Русинских Писателів, выданя понад 30 книжок за період од I Конгресу до днеська. На протязі року організують 50 ріжних імпрез. Тот марафон кінчат в грудні імпрезом релігійном “Божий Сын днес народився” – підчеркнула А. Кузьмякова.

Потім взял голос Ведучий Стваришия Лемків в Польщі Андрій Копча. Бесідувал про осягніня на полі науки лемківського языка, выдаваня літератури та організованя імпрез культурowych. Повідал ціж о наших проблемах.

В дальший офіційний частині Конгресу виступили представитеle Мадярщини - Габрел Гаттінгер-Клебашко, Югославії – Михайл Фейса та Яромір Гожец з Ческої Республіки.

По промовах представители делегації країн Світової Ради Русинів роздано нагороды ім. А. Духновича на полі літератури для видатных Русинів. Были то: Дюра Папангай, Іван Петривцій, Марія Мальцовска і Іван Калинич. Премію за визначны успіхи в мистецтві одержал Володимир Микита.

Василя Турка нагороджено за величезну працю яку виконал для Русинів. Вшытки нагороджены достали бронзовы статуетки русинского медведя і нагороду грошову. Спонсором был Штефан Чепа – наш краян з Америки.

По півдні час предназначено на дискусію. Охочих было 25 осіб і треба было обмежити час для одного дискутанта до 5 минут. Але як пізніше було видно кождий хотіл дискутувати дуже довше, но бо не все ся найде така нагода.

Першим дискутантом был Михал Варга з Югославії, котрий перечислив іх осягніня за остатні 10 років, а головно вчиня русинского языка, выдаваня літературы, організованя імпрез культурowych ітд. На прикладі Руского Керестура подал як маліс кількіск Русинів, где в 1981 р. было іх 5 427 жытлів, а в 1991 р. лем 5 070 – “жебы зме не сchezли” – закінчыл свою доповід.

О. Димитрій Сидор з України в свої доповіді звернул увагу на проблемы нашого народу, а особливо на факт, же Україна не визнає Русинів яко окремий народ.

Інтересуюча була доповід Річарда Кастера з США, котрий цікаво представил осягніня Русинів за великом водом. Видають часопис “Новий Русинський Час”, завязали б кружків, організують фестивалі і поїздки на Подкарпатську Русь. Організують фонд помочы Русинам в старим краю. На закінчыня повіл:

“Як хочете розвивати русинську культуру – ми зме з вами.
Як хочете быти Русинами – ми зме з вами”.

Наш делегат Ярослав Горощак бесідувал о тім, же єден Русин му повіл, же на Словенску нашы діти бесідують лем по словенськы. Така ситуація ест ціж в інших державах і зато треба зачати вчыти родичів, а потім діти. Як не переконаме родичив до свого то з дітминич не зробиме – закінчыл Ярослав.

Русин з Німец повідал, же він юж в спільній Європі але іншы мусят чекати рокы. Доповід закінчил словами: “Думай про свій народ і про себе та буде дашто з тебе”.

В дискусії виступил наш другій делегат Петро Трохановській, котрий ствердил, же то добри, же так дуже делегатів хоче бесідувати о справах котри нас інтересують і тых котры нам докучають. Повіл ціж, же інтересують го переклады літературы на наш язык.

Олена Дуць-Файфер в свої доповіди між іншыми поінформувала учасників Конгресу же:

в серпні того рока в Польши покликано лемківську фундацію “RUTENIKA”

од 1-го жовтня в Krakovі на Вижший Школі Педагогічний діє Катедра

Лемківско-Русинской Філології
попераме організацію конгресу русинської молодежы.

Під конец дискусії первого дня Конгресу зас взял голос Річард Кастер, котрий ствердил, же цілью нашом повинно быти:

“Будме Русинами, будме людми

Русины чесны, Русины горды
Там где Бескіды, там где жили нашы предкы
Там хочу жыти і я”.

На 6-тім Конгресі часто було чути серед делегатів голосы, же треба активізувати молодых і заохочувати до роботы для добра нашого народа. Молодий дискутант з Югославії – Володимір Бодянець ствердил, же русинські лідеры ся старіют і на пальцях можна порахувати тых делегатів што мають менше як 30 років.

Іншы дискутанты розповідали про своі осягніня на полі видавництва, імпрез культурowych, організації выставок, науки русинского языка.

Были і такы, што боліли же гыне наше культурое богаство, же гнет не будеме мати чым ся гордити. Таким прикладом суц чудовы церкви Підкарпатя, де мают місце акты крадежы і вандалізму.

Дюра Папуга з Руского Керестура бесідувал о здоровью нашого народу, а головно про наркоманью яка шырит ся серед молодежы.

Пізно вечером закінчыла ся робоча частина Конгресу, але організаторы подумали про частину культурову. В рамках “Культурального вечера” виступили члены драматичного колективу Театру А. Духновича і члены Піддуклянскаго Народного Ансамблю.

В програмі були народны пісні, танці, поезия та фрагменты гры “Пречудесны руковины”, “Під ясным місяцьом” і фрагменты з песьи “Добродітель перевышает богатство”. Ціла двогодінна програма была барз цікава, весела і проходила в дусі VI Конгресу.

Зо сцены можна было чути:

“Іде благородний час

Коли Бог потішыт нас”.

“Віра і народност гоіт нам раны”.

А Д. Шангрікова в співаночці “Така я весела” співала:

“Як плачу никто ня не видит,
як співам кождый мі завидит”.

Слова тоты мают глубокій сенс і сут все актуальны.

В неділю до полуудня організаторе дали вільний час, але делегаты могли выбрать собі што хотіли, а до выбору було: учас в Св. Літургії в двох церквах православных і єдній греко-католицкій, звиджаня выставы в галеріі MIRO карікатуристи Федора Віча.

Делегация Конгресу в tym часі положыла квітки до Памятника Т. Г. Масарика.

В недільне пополуднє зачала ся остатня частина Конгресу, которую попровадил дотеперишний председа CPP Василь Турок.

В. Турок попросил вшытки делегациі жебы подали своіх кандидатів до Світовой Рады Русинів. Зголослены кандидаты - члены то:

Агата Пілатова - Ческа Республіка

Андрій Копча - Польща

Михал Варга - Югославія

Михал Алмаши - Україна

Павел Магочы - Північна Америка

Габріель Гатшінгер -Клебашко - Мадяри

Александр Зозуляк - Словаччина

Підсумуючи суботню дискусію В. Турок ствердил, же повіджено барс дуже інтересного. Можна – операючи ся на рефератах Магочого, Копчи, Кузнякової, Фейси - зробити красну програму.

Подякувал вшyтким за правдиву, уцтливу роботу. Підчеркнул, же найліпше приготовили ся делегації з Америки, Югославії, Польщі, Словаччини, Мадяр і Подкарпатської Русі.

По тым члены новой CPP (Світова Рада Русинів) пішли обрадувати і дост долго не вертали, бо мали до полагоджиня дві важни справы: вибрати ведучого і заступцю CPP та представити делегатам проект постанов VI Конгресу.

Ведучым Світової Ради Русинів вибрано Александра Зозуляка зо Словаччини, а його заступником Андрія Копчу з Польщі.

А. Зозуляк повіл, же В. Турок барс дуже зробил за своїй каденції і будеме того діло продовжувати. Вшyткы встали і заспівали Васильові "Многая літа". По тым Ведучий CPP одчытал постанови VI Конгресу котры зостали приняті през делегатів.

А. Зозуляк подякувал організаторам за справне проведення Конгресу.

Петро Трохановський звернул ся до новой CPP і повіл: - "співали зме Туркові але хотіли бы зме заспівати і Вам – ведте нас счастливо і добри".

І зас было "Многая літа", а потім гымн Подкарпатських Русинів.

Делегаты помали зачали ся розходити до своїх держав, а gratulacijí для А. Зозуляка не було кінця. Декотры подаючи собі руки мали надію ся спіткати в 2003 р. на VII Конгресі в Пряшеві.

*Ваньо Дзядик
Делегат з Польщі на VI
Світовий Конгрес Русинів.*

IX SPOTKANIE Z KULTURĄ ŁEMKOWSKĄ Лем з далека чути граня лемківской капелі...

В календарі лемківських імпрез культурowych почесне місце займує "Spotkanie z kulturą łemkowską" в Гожові Велькопольському організоване осенью кожного рока.

Того рока припало на неділю 18 листопада, ден добри до подорожування так для ансамблів як і гостів котры приїхали здалека. Коли зближала ся година 16-та до театру ім. "Остерьви" люди горнули зо вшyткых сторін. А пришло і приїхало іх барс дуже, бо навет бракло доставляних кресел.

І зачало ся. На сцену гвошол Андрій Копча – Ведучий Заряду Головного Стовариштва Лемків і привітал вшyткых вершом І. Русенка "Лемковина".

Коли выповіл слова: "Лем з далека чути граня лемківской капелі..." на сцену од стороны публики гвошла граюча капеля ансамблю "Серенча" з Горлиц. І юж далі вшyтко ишло справні завдяки режисерови А. Копчи і конферансером Уршулі Дзюбінськай і Петра Трохановского.

"Серенча" то знаний молодіжний ансамбль, котрий як видно пне ся на вишшы щеблі артистичної драбини. В програмі

Ансамблі Кычера, Полянки і Смерек в Гожові

ансамблью почули зме такы пісні як: “Мороз, мороз, велька зима”, “А в неділю рано, рано”, “А там долов при долині” і іншы.

До Гожова приїхала ціж знана вшытким лемкам і не лем лемкам співачка Юлія Дошна. Своім чудовим співом впровадила публіку в романтичний лемківський настрій особливо такими піснями як: “Горы нашы горы” і “Ой піду я кади ём ходила”.

Пані Юля співала ціж в дуеті з Петром Трохановським пісню “Чого плачеш, чом нарічеш, чого тобі жаль”.

На сцені гожовській виступил жіночий ансамбль “Полянки” з Нової Всі Гродзіскої к/Злоторії, котрий ест знаний бо гостили на Ватрах в Михалові, та інших лемківських імпрезах.

Члены ансамблью – переселенці з Бещад співают дуже пісень лемківських і українських, та нич дивного же в іх виконанью могли зме почути такы як: “Дівча, дівча нашто тобі мужа”, “Співаночки мої где я вас подію” і іншы.

В дальший частині концерту виступила 10-літня Б. Грушка, котра зобрала велькы оплескы за такы співанкы як: “Мила моя дес ты была вчера”, “Чорны очка як терен” і “Казала мі мама жебым ся выдала”. То барз добри, же роснут такы молоды лемківськы таленты. Єст надія, же будут плекати лемківську пісню і культуру.

В гожовським святі не забракло ціж “концурийок”. А. Копча і Аксенти Дурбак (Ваньо Дзядик) представили сценку на подобу конкурсу “Знам вшытко”. Аксенти был дост тупий – як дурбак, але якоси одповідал на звіданя. Сміх серед публіки был ознаком, же конкурс ся подабал.

В дальший частині концерту на сцені запрезентувал ся ансамбль з Любліна – “Древутня”. І зас музика і спів: “Дам я ті перстеник”, “Рада бы я” і іншы. Як все так і тепер “Древутня” зобрала велькы оплескы.

Пред наступним ансамблем од Петра Мурянкы почули зме вершы з нового томику “Планетники”, якій недавно вишол з друку.

Трудно бы было собі вобразити гоживске свято без нашого ведучого лемківского ансамблю “Кычера”. Як все так і тепер зо сцены поплінул спів і танец, а оплескам не было кінця. О “Кычери” в остатнім часі писало ся барз дуже, бо ансамбль обходил ювілей 10-ліття діяльности.

Смерек з шумом карпатських пісень – так заповіл П. Трохановскій виступ знаного ансамблю “Смерек” з Клішова. Ансамбль істніє юж 3 рокы і виступляє на ріжных імпрезах, в тым на Ватрі в Михалові. Остатньо в ансамблі было видно молоденъки дівчата. То добра ознака. Може дакотры трафлять до “Кычеры”.

На закінчыня свята П. Трохановскій подякувал ансамблям, організаторам і вшытким лемкам – “Тримайте ся”.

Натоміст Уршуля Дзюбінська подякувала вшытким спонсорам за поміч в організації імпрезы. Но і на конец на сцену вишли ансамблі і заспівали вспільно піснью: “Вспомни собі лемку”.

По тым організаторе запросили на добру вечерю, где ціж был спів і дискусія, а декотрым трудно было залишыти гостинний Гожів.

*До наступного року.
Ваньо Дзядик.*

ЄДНАЙМОСЯ

Лемкы подайме сой руки
єднаймося сестри і братя,
бо лем в єдності сила
наша доля і слава.

З рідних земель і дому
як ворогів нас виганяли
но мы вірили, же приде час
вернеме на рідну землю зас.

Бог нам поможе
зйти ся вшытким
з різних сторін світу
і нашу долю кувати разом.

Лемкы дружны і терпеливи
знают як біду пережити
Лемківщину одродити
і добро народу творити.

Єднаймося братя Лемкы
і рівним кроком рушме вперед
на рідну землю житя одновити
і ліпшу долю нам творити.

Петро Лем.

“КЫЧЕРЫ” МИНУЛО 10 РОКІВ

ГРАЙТЕ НАМ ГУДАКЫ...

“Будучи щасливими чынме щасливими менше щасливых од вас” – тоты слова о. Михала Стажника з Тернополя в Босні – Герцеговині были моттом ювілейного концерту Лемківського Ансамблю Пісні і Танця “Кычера” з Лігниці.

В суботу вечером 3 листопада того року до Театру ім. Г. Моджеєвської зо вшыткых сторин Легници і околиц горнули люди. А ціль іх була єдна – концерт “Кычери”.

Пришла 17 год. і на сцену гвошол керівник артистичний “Кычери” Юрко Старинскій, котрий ознаймил вшытким глядачам, же “Кычера” має 10 років, а пришло іх барс дуже і значна частина мусіла стояти.

Тепліма словами привітал вшыткіх запрошеных гостив. А были серед них сенаторове, послове, воєвода, президент міста Легници, священники обох конфесій, представитеle Обєднання Лемків, Стоваришия Лемків та Обєднання Українців в Польщі.

На свято “Кычери” приїхали рівно ж експерты польської секції С.І.О.Ф. – Міжнародна Рада Стоваришень Фольклористичних. Рада займує ся пропагуваньом народных культур і фольклору. Были ціж обсерватore ческой секціи з Праги. Того вечера “Кычера” была оцінена през туто Раду. Добра оціна дає шансу на отриманя “Цертифікату” – документу, котрий піднесе ансамбль на вижший ривень серед самодіяльных ансамблів.

Ювілейне святкуваня “Кычера” зачала іщи в червці спільніма концертами з Ансамблем Пісні і Танця Легниця, а потім в серпні на Ватри в Михалові.

Концерт в театри был імпрезом закінчуочом святкуваня ювілею десятолітя.

В перший частині концерту представлено видовиско обычаів з Лемковины - “Федоры”, котре вказувало як лемкы в долги осінні вечери сходили ся в домах жебы поспівати, пооповідати ріжны історіі та часто робити жарты і збытки. Обряд тот

Ювілей 10 років ансамблю “Кычера” в Лігници

одтворено операючи ся на оповіданях старих лемків, котры іщи памятают тоты часы головно з Бінчарової і Фльоринки пов. Новый Санч..

Юрко Старинский шмарил до бас кус пінязи і повіл: “А тепер заграйте гуляну з дівками”.

А гудакы як потягнут смыком то молоды зараз зорвали ся до танця співаючи:

Грайте нам гудакы
Грайте нам весело
Жебы было чути
Аж на друге село.

І грали аж іскры зо смика летіли, а молоды танцували аж дудніло.

В другій частині концерту ансамбль представил вязанку лемківских танців з Полян коло Дукли як; козачок, высока полька, дамскі танец, лемко вальц.

А потім ціж лем спів і танці з ріжных околиц Лемковини і зо Словакії.

Барз дуже оплесків зобрали граюочы і співаюочы дві молоденькы сестрички - Романка і Наталька Бочневіч.

Головну част концерту кінчыла капеля “Кычеры” юж в одмолодженем складі, бо част старших як Гойняк і Олесневич престали виконувати тото ремесло.

Юрко Старинскій в теплих словах подякувал ім за 7 років пригryваня ансамбльови. Для них капеля дала концерт так чудесний, же публика не хотіла іх пустити зо сцены.

На закінчыня части концертовой Ю. Старинскій подякувал тым вшыткым котри помагали ансамбльови. Родичам членив “Кычеры” за іх вyтраты і час. “Велике Вам Боже заплат” – повіл Юрко.

Сердечны подякуваня переказал до спонсорів, приятелів і вшыткых котры подали му руку. Дякувал урядови Воевудському, бывшому Воєводі Р. Марашкови, властюм міста Лігници особливо за поміч в отриманю будинку на садыбу “Кычеры”. Юж зме на добрий дорозі жебы створити Центрум Культуры Лемківской – підчеркнул керівник ансамблю.

А по тых подякуванях Ю. Старинскій одберал квіты і жычыня од власти, запрошеных гостів та організацій – Обеднаня Лемків, Обеднаня Українців та Стоваришия Лемків.

Велькым вырижніном для “Кычеры” был лист гратулацийни од Президента П. Р. Александра Квасьневского скерований на руки керивника Юрка Старинского. Лист тот был одчитаний на Ватри в Михалові і вручений адресатови през посланку Б. Ковальску.

Експерт С.I.O.F. М. Бобровска складаючи гратуляции Юркови повіла:

“Wykonał Pan olbrzymią pracę, potrafił Pan zapalić młodzież do własnych korzeni. Jesteśmy ogromnie mile zaskoczeni. To co robicie to wielka praca, wasz wielki dzień. Z tym bogactwem mamy wejść do Unii Europejskiej”.

Коміся высоко оцінила ривень артистичний “Кычеры” і буде пропонувала приняття ансамблю до польской секції С.I.O.F.

Част артистичну закінчено проєкціом фільму з турне “Кычеры” по Європі.

B. Дзядик.

ЗГАДАЙМЕ ЮВІЛЯРІВ

Хоц тых нам знаных і близьших з нашого жыття і діяня.

З пошани зачнийме од найстарших Ювілярів 75 з жычинь штобы дожыли бівшого ювілею.

АДАМ БАРНА сын

Штефана і Анны з дому Когут народился 25. 11. 1926 року в с. Чорнім горлицького повіту. Ту ходил до 7 oddілової школы в які скінчил 4 класы типу довоєнного в 1939 р. На дальшу науку родиче заміряли Го послати до Руской Бурсы в Горлицях але перешкодила война од 1. 09. 1939 р. і німецка окупация. Молодый хлопчина помогал родичам в роботах на 8-мо гектарові газдівци, а же был найстаршим

сыном то мусілся скоро вчити

вшыткого і хлопских і жіночих робіт, бо сестри небыло. Од хлопячих школьных років юж співал в церкви і помогал в обслузі священника. На 17-тім році жыття хотіли Го взяти на роботы до “баудінсту” (юнацки робочі батальоны) і до Німеччини. Мусілся крити в родины в іншім селі, жебы нигде не ити на поневірку. Коли фронт совітско – німецкий од осени 1944 р. стапул в Карпатах то німці і Адама гнали до копаня окопів в села Граб, Тиханя, Поляны аж до зими в 1945 р. бо аж на наш Новый Рік 1945 совітска оfenзива рушыла німецкы войска цофатися на захід. А оставили велики шкоды в селі і в кождім домі, якы треба было усувати.

Агітация командуваня совітских войск зголосватися як “добровольцям” до Червеной Армії з с. Чорне взяла 8-х молодых хлопців і серед них Адама. В Рабци переходили короткы войсковы школіня і одталь на фронт в 4-тім Украінскім фронті на Моравску Остраву в Чехах.

На наш Великден 1945 р. разом з колегами Адам лежал в окопах під Прагом де 9-го мая пришла до них радість, довідалися о закінченню війни.

Пак через Польщу маневрували аж до міста Коломиї на Україні і тут 6. 08. 1945 р. кінчили воєнну дорогу. З села більшість жителів юж виселили на Україну, а Адама родиче і колеги иди остали. Мал Адам і його колеги до кого вернути.

Пришол страшний для лемків трагічний 1947 р., в котрім акцією “Вісла” вигнали Адама з родином на Землю Західну, на Лігнічину. Там принимал ріжни роботи в ріжних роках і змушений був підносити освіту заочно як вимагали бюрові функції.

Юж на вигнанню оженився з Анном Стаком родом з с. Фльоринка. Виховали 3-є діти – дві доньки і сина. Вшyтким помогли закінчити вищу освіту і радує їх, же заложили свої лемківські родини.

В 1987 р. по 40 роках трудів перешол на скоршу військову емеритуру. Николи Адам не одмавляв всякої діяності в наших народних і церковних організаціях в яких николи не жадав слави ани величання. Был все и єст гордым свого походжyння, якого николи не ганьбился. Все шанувал своїх земляків. Был і єст з характеру скромним, спокійним. Чує ся сином лемківського роду.

За участі в війні і за бойові заслуги фронтови признано Адамові 6 медалів військових, в тім Ордер Отечественnoї Війни.

За чесні труди в державных установах призначено Mu 6 ріжних одзначенінь в тім Крест Кавалерський Одродження Польщі. А за церковны діяності в 1996 р. дostaл Медаль св. Магдалені III ст. од Православной Митрополії в Варшаві.

Додайме, же Ювілярь Адам од початку створиня і діяності Стваришия Лемків був активним членом заряду той організації на чужині і передовим організатором Ватряных Свят в Михалові. До того часу діял в УСКТ і все читал “Наше Слово”, а окреме найвеце “Лемківську Сторінку”.

Все чулся потрібним в діяності для рідної культури. Все цікавиться долем Музею Лемківської Культури в Зиндранові,

бо тиж читат кождий номер “Загороды” од коли квартальник виходить. Єст гоноровим членом Музеїного Товариства в Зиндранові.

Юж в роках і часі емеритальнім написал кілька дуже цікавых книжок і брошур з історії і життя лемків так минулих як і гнесніх часів. Як кождий лемко зробит в своїм життю тілько што Ювілярь Адам для свого народу, для рідної культури і нашої церкви, то істория наша буде дуже цікавша і богатша. Бо Адам то не лем фронтовий вояк, громадський діяч народний але і народний писатель.

А ото книжки авторства Адама Барни:

МОНОГРАФІЇ:

Кавальчук тернистої історії села Чорне – 1870-1970 – Лігниця 1996 р.
Кроніка – Літопис життя релігійно – громадянського села Чорне – спілавтор священник Юрій Павлишын – Лігниця 1997 р.
Ізби і Білична давно і тепер – спілавтор Андрій Квока – Лігниця 2000 р.

БІОГРАФІЇ:

Священник Димитрій Хыляк (1866 – 1955) спілавтор Б. Горбаль – 1996 р.
Кирил Бреян (1911 – 1991) Моя долга II-га війна сьвітова 1939 – 1948 р.
Кутуł Brejan (1911 – 1991) Moja długa II-ga wojna światowa 1939 – 1948 r.

ДОКУМЕНТАЛЬНИ:

Kronika Parafii Prawosławnej Zmartwychwstania Pańskiego w Legnicy 1948 – 1994 – Legnica 1994 р.
II Конгрес Стваришия Лемків – 1989 – 1994 р. Лігниця 1994 р.
Kronika Parafialna – Diecezji Wrocławsko-Szczecińskiej – 1948 – 1998 г. Wrocław 2001 г. – współautor ks. mitrat Michał Żuk. (do 2001г. nie wydana)

СПІВНИКИ, ЖАРТЫ I ОПОВІДАНЯ:

Пісні церковны на всяки потребы - (без нот) -Лігниця 1991 – 1996 – 2000р.
Коляди (з нотами) – Лігниця 1996р.
Як я сой заспівам – Лемківські народны співанки - Лігниця 1995р.
Як я сой заспівам – Співанки співаны на Лемковині – Лігниця 1995р.
Народны приспівки весільны з Лемковини - Лігниця 1996р.
Жарты і оповіданя – част I – Лігниця 1991р.
Жарты і оповіданя – част II – Лігниця 1995р.
Од призначыня свого не втечеш – драма – Лігниця 1997р.

ТЕОФІЛЬ ДУБЕЦ

Народився 1. 08. 1926 р. в с. Фльоринка повіт Новий Санч в лемківські селянські родині. Няньо Ваньо, Мама Марія з дому Габурів. Сельську початкову школу закінчив в ріднім селі Фльоринка. В часі німецької окупації (1942-44) через 2 роки вчився в українській учительській семінарії в Криниці. Од молодості помогав родичам на господарці. По войні якось минуло виселення родини і Теофіля на схід. Але зближался смутний історично і болячий 1947 рік і вигнання лемків в акції "Вісла".

Теофіля з родиною і Фльоринчанами везли на Землі Західні до села Михалова на Лігнічині. Там підносил свою освіту, бо так вимагала його робота книговода в ПГР-і. Успішно закінчив Рільничий Технікум. По ліквідації підпілля від 1972 р. провадив господарство огорожене і хоц життя в Нього було легше то все думал о рідних горах, де ся родил і одкаль Го вигнали. Все думал, же там ма вернути. Так ся і стало, же в 1982 р. з родином вертат в гори, лем не до рідного села Фльоринки, а до с. Ганчова. Ту скоро організує велике рільниче господарство головно годовляне худоби мясної і молочної. З женом Марієм виховують четверо діточок, двоє дівчат і двох синів. Вшытки осягають середню і висшу освіту. Разом ціла Родина будують великий двородинний богатий і прекрасний дім. То приклад для лемків, котри остали жити на вигнаню.

Ювіляр Теофіль, так на вигнаню в Любінію, як і в горах в Ганчові був і є церковним діячом. Йди в Любіні належал до лемківського театрального кружка і все жил духом свого народу.

В горах долги роки був касером ансамблю "Лемковина" в Білянци. Був спілорганізатором лемківських ватряних свят і

через 2 роки (1988-89) сповняв функцію старости ватри в Бортнім. В 1990 р. переказал кілька гектарів землі для ватряних свят в Ждини.

Був єдним з організаторів Обєднання Лемків і членом Президії той організації до І Зізду в Сярах, на котрім зостал усунений разом з іншими лемківськими діячами через політичних і релігійних інтригантів.

Ювіляр все цікавився дольом Музею Лемківської Культури в Зиндранові. Долги роки був членом Музейної Ради, з котрої виступив сам. Брав участь в музейних нарадах і організував ремонти, консервацію музейних об'єктів. Був спілорганізатором музейних свят лемківської традиції "Од Русаль до Яна" в Зиндранові (1991-98) р.

Барз цікавився будовом першої, по вигнанню, на Лемковині нашої церкви в Зиндранові. Дарувал до нової церкви менше колечко освітлення при Царських дверях, а велике на середину храму сам робив зо свого матеріалу. То історичний дар, за котрый парафяне складают му подяку.

НЕ ВМЕРЛА НАША ЛЕМКІВЩИНА

(Пісня)

Не вмерла наша Лемківщина,
Не зосох наш лемківський цвіт,
Бо кожда лемківська родина
Несе красу у білій світ.

Приспів:

Гей, єднаймесь, лемкове,
Боронити рідний край,
Збудуємо житя нове,(x2)
Лем нам силы, Боже, дай!(x2)
Настане радості година:
Вернеме зас у свій Бескид,
Край підйомеме свій з руїни
І ся збудеме горя і бід.

Приспів:

Воскресне наша Лемківщина,
Зашумить зас рясний врожай,
Полетит пісня лебедина
За синій Дніпр і за Дунай.

Приспів:

Василь Тирпакович.

ТЕОДОР КУЗЯК

Теодор – Фецьо Кузяк народився на саме латинське Свято Рождества – 25 XII 1926 р. в селі Бортне. Серед 6-ро діточок був наймолодшим в середні майново лемківські родині. Напевно од хлопячих роців був пастухом і гусок, і худоби. Юж по 6-тох роках життя послали Го до школи в ріднім селі з рисіком і табличком.

Мал Фецько здібніст і до рисування, і кус до струганя даким ножыком. З науком було вшелляк, бо і на господарци треба було родичам помагати.

Пришла на Лемковину война і німецька окупація в 1939 р., котра загнала і Фечя на вшелляк, бо і на господарци треба було родичам помагати.

Пришла на Лемковину война і німецька окупація в 1939 р., котра загнала і Фечя на вшелляк, бо і на господарци треба було родичам помагати.

Акція "Вієла" виганяє люди з села Бортне і Теодора з родином на Лігниччину до села Лісец. Там на вигнаню жениться з дівчином з с. Тильова Ганьом Панцьо. Творят нову лемківську родину в які виховують двох синів. Фечьо находит роботу продавця, бо жити треба.

Разом з своїма земляками прібує одновляти культурне життя, бо організує театральний кружок ищи до покликання УСКТ. На

вигнаню влучатся в церковне життя. Все думат о рідних горах і вертат ближе Лемковину до Ряшева де продовжат життя в трудах гандльових. Одталь близьше му до рідних на Україні і не минят жаден фестіваль в Свиднику на Пряшівщині.

О житю лемків в ріжних часах дуже пише і до "КР" в США і до "НС" на "Лемківську Сторінку". Цілый час збогачує свої малярські здібності. Його малярство барз цікаве артистично.

Теодор Кузяк майже од початку одкритя Музею Л К в Зиндронові був активним діячом в Музейні Раді, а од 1995 р. членом президії Ради Музейного Товариства. Зберал і дарувал дуже експонатів, одягу, знарядя, а з своєго малярства 24 образи з котрих створено в музею стала виставку. Немало посвятили часу на ремонти і консервацію так будинків, як і експонатів. Помагал в будові пам'ятника в музейні загороді для погиблых войск в боях з фашизмом німецьким на Дуклянщині, який партійни власти наказали знищити 1. XII 1976 р.

Ювіляр Теодор влучился до організування музейних свят "Од Русаль до Яна", з яких жадне хыбаль не минул. Был знаним діячом УСКТ і в Лемківські Секції. Єст спілтворцем Обєднання Лемків. Активні помогал в організаціях ватряних свят, а найбільше в Бортнім.

По 26 роках роботи в функції керівника одежного склепу в Ряшові перешол на емеритальний спочинок. На старшы роки купил сой хыжыну в Бортнім, бо село в котрім пришол на світ для нього певно найдорозше і заклик нашого будителя О. Павловича –

*"Ту мене мати породила
Солодким молоком кормила,
Ту хочу жити і вмерити
Де жыли мій отец і мати".*

Ювіляр з характеру все был і ест гостинный. Каждый рік святкує парафияльне свято – кермеш на Кости і Дамяна 14. XI. Додайме тыж, же остатньо "Наша Загорода" видала цікаву книжку Ювіляра – оповідання і гуморески п. н. "Давно то были часы".

НИКОЛАЙ ЄДИНАК

Ніколай Єдинак народився 5. 09. 1931 р. в селі Мохначка Вижня к. Криници в повіті Новий Санч. Початкову школу, 4 давни класи, кінчил в ріднім селі. Од хлопячих років помогав родичам на господарці і в часі війни і німецької окупації. В 1945 р. Ніколай з родином юж був зрихтуваний іхати на схід, як тоді гварили, до Росії.

В тім часі вернул з війни з Червеною Армією старший Його брат Александр і радыл жебы не іхати, бо знал од колегів, же там біда. В замірі вýїзду нич не посіяли і не посадили на господарці, што спричинило біdnist життя.

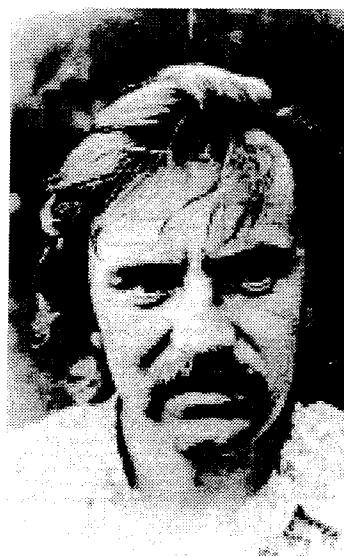
Зато в 1947 року о вшyтко на поля задбали, бо не знали, же буде страшне вигнання. Ніколай юж мал 15 років то взяли го з возом і кінми вивозити лемків з сусідніх сел: - Ізбы, Перунки, Берестя, а на кінець вигнали і Мохначку. Ніколая з родином вивезли до села Журавиця коло Волова. До будинку ПГР-у всадили аж 6 родин. Пак родичам приділили землю і господарку в с. Маєнчице.

Ніколая життя пхало до науки і таку розпочал в пекарні на цукерника, де осягнул челядника. В 1953 р. покликали Го до служби військової в баталіонах робочих, бо був з акції "Вієла". В ремеслі цукерника з трудом дostaл роботу в німця в Сверардові Здрою, а же було то в пасі граничнім то мусіл місце роботи лишити. Од 1958 р. дostaл роботу в своєму фаху в Волові, де обнял функцію керівника. Там працювал 42 роки аж до віку емерита. В часі роботи підвищував освіту в технікумі для дорослих де здал матуру.

В 1964 р. оженился з Оленом Бурчак родом з с. Явірки. Виховали троє дітів, сина і двоє дівчат. Вшyтки закінчили висшу освіту і заложили свої лемківські родини, бо і хрещені були в нашім східнім обряді. Ніколай з женов юж дочекалися 4-го внука. Як видиме Ювілярь в ріжнých обставинах життя не одішов од свого лемківського духа. Був і єст читачом "Н С". В 1994 р. вибраний головом гуртка "ОЛ" в Волові. Там помагат в церковнім життю своєї парафії. Пару років єст читачом музеїного квартальника "Загорода", яку передає і іншым. До музею ЛК в Зиндранові глядал, зберал експонаты - одяг. Дарувал гуњки, сорочки з с. Явірки. Його дар записаний в музеїні книжці, а Музейна Рада остає велико вдячна за кожну таку поміч.

Хоц Ніколай хыбалъ што рік єст на ватрянім святі в Ждині то шkoda , же ищи не завитал до музею ани на музеїны свята в Зиндранові. Віриме, же коли буде зас в горах то не лем сам але і з родином не мине повідіти скансен, а в нім памятки нашої культури.

НИКОЛАЙ ГОРБАЛЬ

Ніколай Горбаль – поет, композитор, політичний діяч. Народився 10. IX 1941 р. в с. Воловець, повіті Горлиці на Лемківщині. Йому в тім році минуло 60 років життя. Серед згаданих ювілярів в тім квартальнику Ніколай єст наймолодшы. Пришол на світ в воєнний, окупацийний час в селянські, лемківські родині Горбалів. Лем 4 роки пережыл в ріднім селі, бо в 1945 р. переселено Го з родичами до Сов. Союзу до села Летяче коло Заліщик на Тернопільщині. Там

кінчил середню школу, а дальше музичну учительську освіту, яка дала Му можливіст підняти учительську роботу в Борщівські школі. В тім районнім місточку обнял керівництво хору лікарів. Свою освіту підвісшал заочно в Івано-Франківському педагогічному інституті. В тім часі зачалася Його творчіст поетична і композитора. Його національні погляди і діяння впали під слідження тогдішніх совітських влади.

В 1979 р. зостає арештуваный і засуджений на 5 років неволі. Лем Николай і в тюрмах не перестал писати. За критичну поезию о сталіновських часах і о пережитях лемків пн. "Дні і ночі" зостає засуджений на 10 років тюрми з якої зостає звільненый в 1988 р. В 1990 р. вишла поетична книжка творчости Николая "Вибрані поезії".

По розпаді Рад. Союзу Н. Горбаль зостає выбраний депутатом Київської Містової Ради народных депутатів і депутатом Верховної Ради України. Єст співорганізатором і довгі роки головом Товариства Лемківщина в Києві. Єст членом Президії Світової Федерації Українських – Лемківських Організацій.

Ювілярь майже кождий рік єст гостем ватряних свят і в Бортнім, і в Ждини, бо все Го тягне до рідних гір на Лемковину і до рідного села Волівце, бо ту народився і ту лежат нашы предки.

Певно Ювілярь Николай ищи не был в музею в Зиндранові і на музейных святах "Од Русаль до Яна". Віриме, же така можливіст ищи буде, бо Н. Горбаль ма лем 60 років.

**ВІШТКІМ ЮВІЛЯРАМ – СТАРШИМ І
МОЛОДШИМ, ЗНАНЫМ ЮЖ В НАШІМ
КВАРТАЛЬНИКУ І ТЫМ, КОТРЫХ ЖЫТЯ НАМ
НЕЗНАНЕ ЖЫЧИМЕ МІЦНОГО ЗДОРОВЛЯ, ЩАСТЯ,
СЫЛ І УСПІХІВ В ТРУДАХ І ДІЯНЯХ ДЛЯ ДОБРА
НАШОЙ ЛЕМКІВСКОЙ РОДИНЫ, РІДНОЙ
КУЛЬТУРЫ І ВІШТКОГО ШТО НАС ПІДТРИМУЄ.
ЖЫЧИМЕ БОЖЫХ ЛАСК І СПІВАМЕ ВАМ ДОРОГЫ
ЮВІЛЯРЕ НАШЕ СТАРЕ ЦЕРКОВНЕ І НАРОДНЕ
МНОГАЯ І БЛАГАЯ ЛІТА.**

*Рада Музейного Товариства
I Редакция "Загороди".*

ШТЕФАН ТЕЛЕП – НОВЫЙ ЛЕМКІВСКІЙ АРТИСТА МАЛЯРЬ

Штефана Телепа знаме в горах як молодого ици лемка, бо лем 44-рочного, родом з с. Перегримка. Ховал ся при родичах, а по заложину власной родини глядал нового місця житя і тепер жыє в Ждини. Знаный был як почтовый працівник – листонош але Його здібности малярськи не были в молодості одкрыти. Послаблене здоровля попхало Го до скоршой ренты, а то дало бівше часу для Його малярской творчости, яку гвиділи польськи знатці штуки малярской і высоко оціняют творчіст Штефана.

Три роки тому Штефан брал участь в малярскім пленері організуванім Музейным Товариством в Зиндранові. Тогда ближе познался з малярами заграницными з Україны; Д. Солинко зо Львова і малярами з м. Хуст на Закарпаті.

Пак виставляя свою творчіст в Рускі Бурсі в Горлицях, на ватряных святах в Ждини, в днях свята "Русаля Яна" в Зиндранові і на ватрі в Михалові. Його малярство было на выставі і в Бардайові, а то юж за границьом в Словачії. Але певно найбільше славы зробила Штефанові весняна выставка 2001 р. в Горлицях – в Дворі Карвациянів пн. "Забыта

Штефан Телеп на малярскім пленері організуванім Музейным Товариством в Зиндранові

Земля”, бо вышол з друку фольдер той виставы. Но а недавно 23 листопада в ден свята горлицкых артистів наш малярь Штефан серед інших піднесений незвычайно в гору. Його творчіст комісія конкурсова на тім святі найвище оцінила серед 200 праць 32 авторів і признала Mu тогорічну нагороду ім. А. Длугоша фундувану бурмистером міста Горлиц. Для Штефана щира гратуляция і щыры жычиня великих осягненій і славы в дальших малярских трудах.

Што Лавреат найбарже любит малювати? Вшытко што нам найближше в природі, культурі і історії, - а то церкви, гірські видоки і вшытко што звязане з жытъм человека, а окреме з жытъя лемків в горах.

А жэбызме мы лемкы не хвалили барз Штефана в наші лемківскі громаді, хоц ест за што, то oddайме голос пресі. Послухайме што пишут о малярстві і нагороді Штефана Телепа.

GORLICE. NIKIFOR ZE ŽDYNI STEFAN TELEP LAUREATEM.

Tak pisała Gazeta Krakowska z dnia 27 listopada 2001r.

W galerii Sztuki Dwór Karwacjanów w Gorlicach odbył się XIX doroczny Przegląd Twórczości Gorlickiego Środowiska Plastycznego.

Wzięli w nim udział członkowie Klubu Sztuki, który działa od 1983 r. przy gorlickiej galerii.

Komisja konkursowa pod przewodnictwem krakowskiego artysty malarza, Leszka Dutki wnikielwie oceniła 200 prac, 32 autorów. Doroczną, fundowaną przez burmistrza miasta nagrodę im. A. Długosza przyznano Stefanowi Telepowi ze Ždyni za zestaw prac ukazujących piękno ziemi gorlickiej.

Urodzony w 1957 r. laureat początkowo zajmował się fotografią, następnie korzenioplastyką, a kolejny etap pracy twórczej to malarstwo olejne. Jego obrazy znajdują się w wielu prywatnych kolekcjach na terenie Polski, USA i Niemiec.

W lecie prowadzi w Ždyni „Wakacyjną galeryjkę”, uczestniczy w plenerach malarских a do Klubu Sztuki należy od 1991r. maluje od dziecka, wystawia prace od 10 lat, samouk, udoskonalony, ulepszony Nikifor, olejami utrwalający lemkowski krajobrazy, cerkwie jemu najbliższe w Ždyni, Gładyszowie. Ta nagroda nobilituje malarza z lemkowskistron, wprowadza w świat sztuki i artyzmu.

Stefan Telep obecnie na rencie, niegdyś najlepszy listonosz (tak jest, zyskiwał laury w konkursach ogólnopolskich w tym zawodzie) wśród artystów malarzy.

Z artykułów Bronisława Kuś i (e)

ДО АВСТРИИ В ЧАС ПЕРШОЙ СЪВІТОВОЇ ВОЙНЫ

- Мій дідо, мої няня отець, Николай Кырпан загинул в 1915 році в Талергофі. О тім єм бісідував з Ваньом Кырпановим з Галича. А він мі повів, же моя баба тыж была тогди в Австрії і же там було дуже Телівци. Я о тім николи нечув. Што мі можете на тото повісти?

- Та мы тиж были в Австрії і я кус, хоц мі ишов лем пятій рік, памнятам як то было.

- Пришли два мадяры дохыж, на шапци спереду і ззаду мали такы нашывкы, як німецкы шиф-шандаре, і штоси гварят і показуют, жебы ся выберати гет. Мама плачут і гварят, же няня взяли на войну, взяли віз і коня, же мама лишили ся лем сами з дітми і з бабов, же мы нигде не годни ити. Але мадяре нич не розуміют і мы іх тыж. Тогда мама закликали курки до стайні, імали их і стинали ім по єдній на кобиці головки. Пак запалили в пецу і их опалювали. Я был маленький, жаль мі было курок і плакал ем за нима. А мадяре крічат, жебы ся скоре выберати. Не знам ці вшытки куры мама опалили, ці не вшытки. Позмітали их до міха і разом з постилью і іншым річами винесли на дорогу. Мы свого воза не мали і клализме на Ватраликов віз. Оны нашы сусіди, мешкали напротів за дорогов. Их віз і коня тыж взяли на войну але оны мали гача, што мало пітора року. Зробили шлюю і посторонки і запрягли го до старого воза. На дорозі юж стояли фура за фуров. Рушаме під конвойом. Ту ціла Тильова. Хто втюк, то втюк.

Іщі зме не дішли до Барвінка, лем до Облазів і видиме, же Тильову юж запалили. Пришли зме до границі, тай перешли за границу. Там Полянка, пак Курейовци. В Курейовцях нас застала ніч. Запалили зме оген. Там мама вродили дітину. На другий ден юж з тов дітінов везут ся на возі. Кін молодый, скоршне не запріганий, везе нерівно, віз ся трясе. Тай дітина скоро гмерла. Збили якысу пачку і поховали там диси на цмунтарі.

Потім іхализме од села до села і зме пришли до Мішкольца на Венграх. Там в Мішкольци дали нас по хыжах. Было то на

мадярске Різдво. В хыжы, ди зме были, стояла яличка. Під яличков были забавки, а на яличці цукерки. Боже, мы такого николи не віділи. В нас клали сніп за стів. Нам мадяры дали цукриків з той ялички, дали бувки з гарбатов, кус зме ся загріли тай идеме з мамов до возів, жебы баба з Аньцов, мойов сестров, тыж пішли до тых мадярів ся загріти, а мы ся зостали на фурі. Пришли зме на того місце, де были нашы возы, а іх неє. А то там мав быти на другий ден ярмак і пришов наказ оттамаль фуры забрати. Но і глядай вітра в полі серед ночі. Вернули зме ся назад до той газдині і там зме пересідили в теплі до рана.

Рано нам дали обідати і зме пішли на ярмарк. Йшли зме коло яток де продавали мясо, а были зме позбераны по своому, по лемківски. Єден з тых што продавав закликав нас пальцом до себе. Підходиме до нього, а він ся нас звідує по словацькы одкаль зме. Гвариме же з Тильовы. Він ся звідує де тата Тильова. Гвариме, же по дорозі як ся иде з Коросна через Дуклю то там ест Тильова, а дальше коло границі Барвінок. З ним годен был бісідувати, бо то словак. Дальше ся нас звідувал одкаль зме ся ту взяли, ди идеме, што ту робиме. Повідаме му, же вигнали нас зо своїх хыж мадяре і хыжы нам спалили. Оповіли зме му вшытко што ся з нами стало. Він нам порадив піти на стацию, найти там хлопа в червеній шапці. Повів, же він має знати по словацькы, ческы і німецкы. Ми так зробили, нашли зме того хлопа і ся го звідуємо што мame робити. Він нам казав чекати до шестої години, тогды мала ити колей до Австрії. Повів нам, же посадит нас до той колеї і будеме там скоршє од інших. Чекализме до шестої години. Тот чловек підішов до нас і запровадив нас до вагонів, которы были закриты.

В вагонах ся везли жыди і не хотіли одкрывати двері. Але він мав свій ключ. Отворив, а там жыд коло жыда. В таборі тыж іх было повно. Стоят і співают. Пішов до другого вагона – таке саме. Третій тыж повный. Боялизме ся, же зостанеме. Але якоси нас запхав до єдного вагона. Стоіме, бо сісти ние ди. Было нас семеро: - Дохнячка з Аньцов, Грицом і хлопчіском; мама з нами двома і Юстина Барткова. Мама іщі нездороовы і totы дві юж старши бабы, тяжко было ім стояти. Але міджы жыдами сідив

якысый інший чловек і він ся нас звідав одкаль зме і ди идеме. Мы му вшытко оповіли про себе і повіли, же не знаме ди нас везут. “Колия иде до Австрії, - гварит він,- мі шіздесят років. Я мам “супровіт”, я вояк, мене юж пустили домів але там руски то мушу ити до Австрії, там піду на роботу.”

Він сой так сідив, а пак запхав руку за пазуху і выберав уши і дусив ніхтями. Жыди як тото віділи то ся од нього поодсували, а Юстина, Дохнячка і мама сой сіли на іх місця. Він ім потім шепнув, же тото специяльно зробив, а уш не ма, бо ся перед дорогом выкупав і вдів чисты лахы. Но то мы маленки сідили в своїх матери на колінах, а дівкы стояли і так зме ся везли аж покыль зме не пришли до міста Вайц, котре было недалеко од міста Грац (там в тій місцевости быв і тот Талергоф). Там нас здали до такого пана, што мав свій бровар, вyrabляв пиво і палінку. Він мав двоплятровый дім і мы там жили. Недалеко того дому було озеро. Оно было замерзне. Того, што мав “ушы” тыж там дали з нами. А через пару дни прислали там іщі коло сто хлопів з войска, што мали по шіздесят років. Они на тім озері різали пилами люд на такы кавальці, жебы годен іх підняти. Tot люд ладували на вагоники і котили в таке місце, де были ланци, до тых ланців привадзювали вагоники і вйтігали іх до горы, там перевертали і люд падав вдолину до склепу.

Як зме там пришли, то мама зразу ся взяли за праня. Они мали кожух, но і решта лахы - довгу сорочку, подолок і кабат. Майток тогди бабы іщі не носили. Вшыткы totы лахы треба было выпрати. Там были такы велики бляшаны пецы - єден з єдной стороны, а другий з другої. Колиси в тій салі были представління. Кресла вынесли на двір і поскладали. Такий стос быв як хыжа. Но і як мама totы лахы выпрали, то завісили на шнур коло того бляшаного пеца. Завісили тай поснули, а лахи згоріли. Мы ся зостали голы, мама лем в кожушку. Лежыме на постели чімси вкрыты і не можеме встати. Люде повіли о тім панови. Пан пришов ся посмотріти. По німецкы з ним ся порозуміли, бо німецкую мову знали. Він нам повів, же в суботу приде пан і принесе нам лахы. Перечекали зме пятницю, нигде зме не ходили, а в суботу пришли дві пані. Они принесли зо собов кус лахів,

стали на східках в салі і нас кличут жебы підйити ("ком, ком"). Ми сой закрили повяс ручником, або хустков і зме підышли. Они по росту нам пороздавали тоты лахы, што мали. Mi дали споднята, Аньци спідничку, бабам спідниці, кошулі. А на другу суботу пришло іх коло вісем і принесли бівше лахів зо собов. Роздали бабам і дітом, а пак і хлопи зачали підходить. Іщи потім приходили ківка раз і оділи нас. Дали нам тепли лахы на зиму і літні на літо. Обутя – боканчі, мешты, черевікі; нижні лахы, капелюхи, краватки.

– "Но, пані Панцьова, як бы не вы, як бы вам лахы не згоріли, то бызме босы і голы ходили, а так зме одіты з ніг до головы", - гварили мамі хлопи. Таке было.

- А як сте потім нашли своїх?

- Баба ся зостали в тых Мішкольцах з Нацков, мойов сестров. Старша, Аньца, била з нами. Но і мама писали до уряду, так якби до міністерства, а они были писменны, тай ся звідували ди такы і такы люде, што тогди і тогди были в Мішкольци. На перший лист не одповіли (мы там жили коло двох років), а на другий пришла одповід, же они сут на Мадярах в Гмінті, але же іх перевезут до Австрії, же там будуть бараки і же іх і нас заберут до тых бараків.

- А чого вас вигнали з Тильовы?

- Бо фронт надходив, руске войско, козаки. Австроїяки не хотіли, жебы ся ім село зостало. Так і німці в тутор воину робили, як одступали. Бо як хыжы стоят, ест ся де вігріти, одпочіти, переспати – ці на постели, ці на поду, або в загаті. Знаш, як то є в воину на фронті. Тай село спалили. В Тильові лем ся дві хыжы зостали по першій світовій войні.

Але вернийме до Австрії. Пак поставили барак і нас оттамыль взяли до того барака. I ставили іщи єден барак, а выходок был лем єден на тоты бараки, то треба было довго чекати. Раз ем ся не дочекав. Запамнятала ся мі tota неприємніст на ціле жыття.

- А што сте там іли?

- Істи нам давали грийцайк, зупу з коріня перийкы. Оно ся витігат, як боронят. Його сушат і ріжут на січкарні, німці бідны

люде на ідоло, там зимля недобра. Німці жыют дякувати своїм рукам і голові. Дуже роблят і сут вынахідливы. Они выдумували вшилякі машины, купували землю в Росії і по інших краях, ди ся давало.

Но тай пак тоты люде пришли з того Гмінту. Але не вшытки. Там ся шмарив тифус і дуже люди гмерло. Гмер мій уйко Панцьо, гмерла моя баба по мамі. Друга баба, што по няню, тыж захворіла на тифус і з ньюв была моя сестрв Наця. Iх дали до іншого барака. Він был огороженый доокула колячім дротом і их оттамыль не выпущали, жебы никого не заразили, бо тифус є дуже заразна і небезпечна хорoba.

Мы Нацю хотіли забрати од бабы, жебы не захворіла. Але она за два роки од нас одвикла і до нас не хотіла ити од бабы. Мы до ньюй ходили, купували зме ій цукеркы тай зме якоси ий намовили. Мама ся домовили з вартовым, што там вартував, як єй забрати. Повів, жебы она скочіла до той фосы, што там копали для каналізації, як він буде ити в другу сторону і перешла попід дріт на тамтот бік. Так зме зробили і взяли до свого барака.

Іщи про Нацю, як были в Гмінти, то ходила по жебраню. I люде давали, бо то дітина. Мадяры, якы бы они там не были, а дітини ім было жаль. Навчіла ся кус бісідувати по-мадярски і ходила по міжы люди.

Были зме в Австрії три роки, покыль ся война скінчіла. Потім нас зачали пуштати по повітах. Война ся скінчіла. Рускы войска ся цофли з Карпат. Але ся зачала революция. Воякы вшытко лишали і втікали піше по горах на Україну і в Росію.

- То Тильова ціла была вивезена до Австрії?

- Ніт, част – з нижнього кінце, што мадяре не встигли вигнати тогди зо села, бо наступали козаки і ся зостали в Тильові, забрали их зо собов рускы як одступали.

- Iди они были?

- Та ту недалеко, деси в Хмельницкій області.

- Довго они там были?

- Дос довго. А пак ся вернули назад.

- Вшытки ся вернули?

- Вшытки, лем ся зостав Панцьо (Паньків), мого стрыка рідний брат. Він ся там оженив. По революції взяв зимлю і

зачав газдувати. Барз розбогатів. Свому братові писав: “Приход доня, ту голодний не будеш. Чорний хліб не будеш істи, як в Тильові. І молоти на млинці не будеш”. Але тоді не пішов. Аж пішов з нами в сороковім. І він ся довідав, же його брата розкуркурили. Ди ся пак дів, никто незна. Напевно ся не вернув зо Сибірю.

Барвінок быв спаленый, як і Тильова. Дальши глухи села тогди не были спалены. А в тоту войну дуже дальших сел тиж были понищены і попалены.

Передомнов на канапі сідит высокий худий чловек. Очі ма закрыты, голова кус схылена, думка, здає ся, скерувана в глубини свого жыття. Мі не выглядат, же він сліпый, тримат ся певно, гідно.

В першу світову войну няня забрали на войну, село спалили, іх родину, як і інших люді, погнали до Австрії. Там три роки бідували, пак ся вернули в спалене село. Тяжко было стати на ноги. В чтордисятім пішов глядати счаща до “Росії”. За рік ся вернув, бо ся зачала война. Ту го зразу заберають до Німеччини. По войні ся вернув домів. Село знищене, хыж ани пята част ся не зостала. Думав, же ся юж нигде з дому не рушыт. Хоц му было лем 35 років, але юж ся дос напоневіряв. Хотів спокою. Але ді там. Зас выганяют. І то было найстрашніше, бо не лем його – вшытых, цілу Лемківщину.

Вшытых выганяют зо свого краю і як попіл розпорощают, жебы юж ся николи не зобрали до купы, жебы юж николи не одчували, же в них деси є свое село, свои люде, свій край.

Тяжко ся было завадити за жыття в чужій стороні по войні, але якоси ся выжыло.

І зас революция, зас біда. І так юж дисят років.

В біді ся зачало тото жыття і в біді ся кінчат. Йому юж дивятдисят. Але іші гірше того, же так безслідно щезаме. І він хоче, жебы ся зостала памнят о нас.

Записав Петро Кирпан в 1999 і в 2000 роци з оповіди Михала Панця з Тильови в місті Івано-Франківську.

ОБЕРЕГИ БЕСКИДІВ

“Про Бескиди пишу не тільки тому, що маю писати, і не тільки тому, що муши писати, і не тільки тому: щоби моїм дітям, внукам і правнукам про Бескиди знати, край мій памятати.”

Бескидська Берегиня Катерина Русин

Книжку “Обереги Бескидів” Катерина Русин починає вершем “Лемківщина мені мила”. Той твір належить до кращих про рідну “Лемківщину” де так просто і душевно та всім доступно іде розповідь про рідний край, депортацию, життя в нових умовах та збереження духовних, історичних цінностей: традицій, звичаїв лемками що живуть на Україні, в Америці і інших країнах.

Авторка, Катерина Русин, народилась 29 грудня 1936 року в селі Стубовисько, ліського повіту на Лемківщині. В червні 1946 року депортована на Україну в Рожнятин Івано-Франківської області. В 1956 році закінчує середню школу, а в 1961 Педагогічний Університет в Івано-Франківську і працує педагогом в середніх школах.

Книжка починається вступними статтями: “Джерела предківського роду” Любомира Михайліва члена Спілки письменників України, та “Бескидська Берегіння” Марії Рубчак директора Рожнятівської бібліотеки, які глибокозмістово показали життєвий і творчий шлях авторки. Дальше іде “Молитва Лемкіні” та слідуючі чотири розділи.

Перший розділ “Діти покинутих Бескидів” починається спогадами про депортацию Галини Андрейко, Михайла

Канюка, Галини Лазоришин, Ганни Шпак та Йосипа Подобаного, про гіркоту долі репресуваних та життя лемків на Бойківщині, наукові жерела з різних епок і країн, про історію та життя лемків в минувшині так і сьогодні.

Другий розділ "Традиції, звичаї, обряди" – знайомить нас з колядами, вінчуваннями та легендами "Про Бескидську Русинку з Пенсильванії" і "Уклін предківській землі".

В третьому розділі: "О Лемківщино! В піснях голошених твій славний рід", мова іде про патріотичні лемківські пісні "Гори наші Карпати", "Як я сой заспівам" та інші, що беруть за душу, іх любив народ і передавались з покоління в покоління.

Четвертий розділ "Обереги вічності" починається філософською статею про вічну гармонію людини з природою та споконвічне відношення лемків до лісів, землі, квітів, рік, гармонію життя, гармонію душі.

Феномен жінки – лемкіні та культ роду. Дальше вірші "Бескидский Оберіг", "Ім'я твоє Оберіг", "Мамин Оберіг для Ляни" та інші.

Коли читаєш "Обереги Бескидів" відчуваєш тепло рідної землі, шум лісів, журчання потічків, тепло ясного сонечка і місяць крас та тих і зорі на синьому небосклоні що чаравали нас.

Молоде покоління лемків прочитавши "Обереги Бескидів" сильніше відчує в собі гени предків, буде гордитися своїм походженням, вивчати та шанувати минувшину, домагатись повернення лемків в рідні гори та працювати для відродження Лемківщини.

Катерина Русин "Оберегами Бескидів" не лише збогатила літературу лемків але і внесла важний вклад у світову літературу глибокозмістовою про славних автохтонів карпатської землі лемків.

Петро Когут.

НОВЕ ТОВАРИСТВО ЛЕМКІВ НА УКРАЇНІ

Третий Всеукраїнський З'їзд Лемків проходив у Львові 10 і 11 листопада 2001 р. в Львівській обласній Філармонії, на якому були делегати вішуківських лемківських організацій на Україні та гості зза кордону.

Про роботу товариств і організацій лемків на Україні доповів Александр Венгринович, який проаналізував роботу лемківських організацій на Україні. Накреслив програму на будущість і виступив з ініціативою утворення Всеукраїнського товариства Лемківщини. Доповідь доповнили Володимир Ропецький – голова Львівського товариства "Лемківщина" і Степан Криницький – голова Івано-Франківського товариства "Лемківщина".

Виступаючи делегати і гості високо оцінили роботу товариств, але особливо виділили Тернопільське товариство яке організувало Музей Культури Лемків в Тернополі і Монастирисках, започаткувало проведення традиційного Лемківського Свята Культури в Монастирисках, видає газету "Лемківські Дзвони" та провадить культурну діяльність серед лемків на Україні.

Присутні на зізді одобрили ініціативу "Утворення Всеукраїнського товариства Лемківщина". Головою новоствореного товариства на Україні обрано Александра Венгриновича. З'їзд затвердив статут і програму товариства де в першім розділі предмова про роботу на Україні, а в другій за кордоном.

По закінченню з'їзду отбулася "Лемківська Забава", де на урочистім концерті виступали заслужені артисти лемків, та колективи "Сімейны", "Фольклорны", "Хореографічны". Ансамблі, хори, бандуристи які майстерно виконали лемківські пісні зашто зачарувана публіка нагородила іх бурними оплесками.

Лемкы в ФДЛ і КПЛ зо Львова.

ПИСМА - ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЙ

Шановна Редакціє

Пише до Вас родачка з Крениці Здрою. Я випадково дostalam Вашу книжечку "Загорода" і з цекавісцю пречиталам, бо мене барс вшитко цекавит о лемках. Я жиу в Івано-Франківский обл. николи не чую лемківской мови, хоц ест Тов. "Лемковина" і час од часу ся зberают на зборання.

В тамтим році малам щесьтя бити на "Ватрі" в Ждині. Хиба собі погадам по лемківски в Монастирисках Тернопольськой области, бо там ест центр Лемковини. Сут преважні Креничани, Мухначани, Теличани. I там навет місцеви мешканці гадают по лемківски. Мают свій музей "Культура Лемковини", який заснував отец А. Дуда. Я подарувала ім книжку про "Никифора", якого зналам особисто. I тераз на "Wszystkich Świętych" ходилам молитися на Його могилу, а тіж на могили лемків.

Чую, же лемки ставлят питаня, жеби вчти діти по-лемківски писати. Я думам, же то ест неможливе, бо в кождим селі люди гадают по-своюму. Діалекти ружни, лемківска мова то діалект, а не літературна мова. Я так собі мишлю, же кожда родина може навчити своїх діти гадати по-лемківски, а писати треба по-українски. Бо я по собі суджу, же мі тяжко писати по-лемківски і напевно неграмотно.

Прочиталам журнал "Ватра", посвяченій 10-літтю незалежной України, барз цекавий.

Я кождий рік приїждjam до Крениці на 2 тижні. Жаль мі же мало наших люді ся зостало, але тішуся, же "одвоювали" свою церков, одновили єй і ходят ся молити. Але то старших покоління, а внуки юж не знают лемківской мови. Они юж поляки. Так само і наши діти на Україні – українці. Але мишлю, же докля сут таки люде, як Ви, то Лемковина ся одродит. Жичу Вам плодотворной роботи, здоровля. Я юж виїждjam з Крениці, якшто би Вас дашто цекавило з мого житя, то прошу написати.

Iсарик Любов з дому Громосяк.

Redakcja „Zahorody” w Zyndranowej.

Panie Jarosławie Zwoliński, serdecznie dziękuję za szczerą, sympatyczną i miłą dla mnie recenzję opublikowaną w kwartalniku „Zahoroda” nr 3 (30) 2001 o mojej książce o Smerecznem i Smerecznach. Nie będę ukrywał, że jest ona dla mnie wielką nagrodą, przera-stającą mnie i moje możliwości.

Z tego powodu cieszę się podwójnie, ponieważ z jednej strony przedstawił Pan szeroką informację o książce, a z drugiej reklamę dla szerokiej rzeszy czytelników i sympatyków czytających „Zahorodę”.

Jestem Panu ogromnie wdzięczny, a słowa dziękuję są dla Pana za skromną zapłatą za pomoc, jaką mi Pan udzielił i nadal udziela na jej wydanie.

To dzięki Panu, Drogi Jarosławie, moja książka dotarła już do 33-ech czytelników, a za kilkanaście dni dotrze do dalszych 20-stu.

Podając mi szczerą, pomocną i przyjacielską dłoń, pomógł mi Pan na obniżenie kosztów finansowych ponoszonych na jej wydanie bezpośrednio z budżetu domowego. Jeszcze raz tą drogą gorąco Panu dziękuję.

Wykorzystując tę okazję, spieszę przeprosić Pana Jarosława i wszystkich czytelników mojej książki, za bardzo późne przesłanie eratty prostującej wszystkie pomyłki których większość była wynikiem przełamania komputerowego. Przepraszam także za użycie nieścisłej terminologii i przekręcone wyrazy.

Chciałoby się rzec, że na pewno moja książka nie zadowoliła wszystkich bliskich mi czytelników z wielu, wielu powodów. Zdaje sobie sprawę z tego, że nie umieściłem w niej tych wszystkich, którzy powinni się w niej znaleźć z racji znaczącej osobowości, czego bardzo żałuję. Równocześnie nie wyczerpałem wszystkich tematów mających duże znaczenie dla wsi. Wiele też wydarzeń zbyt płytka zostało opisanych.

Moim najważniejszym celem było pokazanie prawdziwego wizerunku wsi z dalszej i bliższej przeszłości, a nade wszystko przypomnienie jej istnienia. Nie posiadając żadnych pisanych materiałów z lat przeszłych, z wyjątkiem małego opowiadania mojego rodaka ś. p. Mikołaja Buriaka w kw. „Zahoroda”, dlatego większą część wspomnień musiałem oprzeć na przeżyciach mojej rodziny. Pokazać chciałem także prawdziwe wydarzenia, których sam byłym żywym uczestnikiem bądź naocznym świadkiem. Większość wspomnień zawartych w mojej książ-

ce można wiernie przekopiować na każdego mieszkańca Smerecznego, ponieważ żyliśmy obok siebie tymi samymi problemami, cieszyliśmy się szczerze zdobytymi sukcesami. Żyliśmy dzieląc się wspólnie jak jedna rodzina.

Książka jest smutna, jak wspomina o niej Pan Piotr Trochanowski w dwumiesięczniku „Besida” nr 5/2001. To i prawda, że jest smutna dlatego, że i ja jestem z wielu powodów smutny.

Smutno mi, że Smereczanie moi rodacy, zapłacili najwyższą cenę za barbażyńskie zastosowanie technik cywilizacyjnych dwudziestego wieku.

Smutny pozostaję nadal z powodu błędnych wydarzeń dlatego:

- że los nie pozwolił mi wychować się tam, gdzie się urodziłem,
- że utraciłem bliskich kolegów, sąsiadów, rodzinę która rozrzuciona została po szerokim świecie,
- że utraciłem rodzińską ziemię, własny dom, życiowy dorobek i tożsamość,
- że zginęła z mapy i w rzeczywistości moja urocza kilkuwiekowa wieś,
- i wrzeszcie dlatego, że w miejscach kwitnących łąk, kołyszących się wielobarwnych zagonów zbóż, obecnie rosną odstraszające badyle i dzikie krzaki.

Na koniec pozostało mi przyznać się do tego, że w chwilach kiedy rozpamiętywałem tamte smutne i tragiczne w skutkach czasy i stukaniem palcami w klawiaturę maszyny, w tym samym czasie grube krople leż spadały na moje kolana. Jednym słowem przeżywałem to wszystko jeszcze raz.

Kto chce spokojnie żyć i bez stresów niech lepiej nie rozpamiętuje tamte wydarzenia. Jednocześnie pragnę podziękować zespołowi redakcyjnemu „Zahoroda” za umieszczenie w nr 3 (30) 2001 recenzji o mojej książce. Także proszę o zamieszczenie mojego podziękowania dla Pana Jarosława Zwolińskiego w następnym numerze „Zahorody”.

Informuję czytelników, że w nowym roku 2002 książkę moją pt. „Wspomnienia z życia Smereczan koło Dukli” można będzie kupić pod adresem: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej oraz u mnie: Aleksander Chudyk, 72-200 Nowogard, ul. Leśna 11/13.

*Z poważaniem
Aleksander Chudyk.
Red. Kwartalnika „Zahoroda” 20. 11. 2001r. w Zyndranowej*

NA TAKI NUMER NIE CZEKAŁEM.

Jakkolwiek Zyndranowa kojarzy mi się od kilku dziesięciu lat nieroźłącznie z Muzeum Łemkowskim i jej bohaterem Teodorem Goczem, to jednak ze smutkiem muszę się przyznać, że o organizowanym tam święcie „Od Rusala do Jana” i kwartalniku „Zahoroda” dowiedziałem się dopiero dwa lata temu.

Od tego też czasu jestem jego stałym czytelnikiem, miłośnikiem i wielbicielem. Mimo krótkiego czasu mocno się do niego przywiązałem. Cieszę się bardzo z faktu, że po każdym zakończonym kwartale regularnie go otrzymuję, za co serdecznie Redakcji dziękuję. Oby tak dalej.

Z radością przyznaję, że jest to jedyna prasa, która pozytywnie działa na pokrzepienie mojej duszy z paru powodów. Po pierwsze, że mieszkam na krańcach ziem zachodnich, a po wtóre, że nie mam kontaktów z rodakami pochodzącyimi z mojej rodzinnej miejscowości. Wydaje mi się, że obecnie bez tego kwartalnika żyłoby mi się smutno.

Chcę się pochwalić, że przed kilkunastoma dniami trzydzieste wydanie „Zahorody” otrzymałem osobiście z rąk Państwa Goczów, którzy regenerowali swoje siły w sanatorium na wybrzeżach Bałtyku.

Tym razem na „Zahorodę” czekałem z wielkim utęsknieniem. Minął już 28 dzień października, a ja jej wciąż nie miałem. W październikowym numerze zawsze szczegółowo opisywano przebieg imprez „Od Rusala do Jana”, wątę w Żdyni i Michałowie. Z wielkim zainteresowaniem te wiadomości połykałem i w oddali je przeżywałem.

Po przeczytaniu 5 i 6-ej strony tego wydania, zatkało mnie i na chwilę oniemiałem. Zaraz powiem, dlaczego zatytuowałem swój niniejszy artykuł „Na taki numer nie czekałem”. Na pewno nie oczekiwiałem na to, aby się dowiedzieć, że w przyszłości święto „Od Rusala do Jana” może nie odbywać się w Zyndranowej i to, że Pan Gocz odstępuje od jego organizowania. Zaszokowało mnie to.

Nie chciałbym kogokolwiek urazić, bo nie taką mam intencję ale..., ale nie mogę się powstrzymać od wyrażenia swojego odczucia.

Odczucie, które od razu uświadomiło mi, że oto chce zgasnąć cudowne świątečko zdomowione już na stałe nad Zyndranową, że

może zniknąć z obłoku gwiazda jaka nie tak dawno ukazała się dla Łemków nad Karpatami. No nie! Na to nie można się zgodzić.

Moim skromnym zdaniem takie ważne wydarzenia jak; organizowanie Święta „Od Rusal do Jana”, wydawanie kwartalnika „Zahoroda”, kontynuacja rozwijania Muzeum, które jest świadectwem kultury łemkowskiej i przywiązane do nich nazwisko Pana Gocza wtopiły się już na stałe w krajobraz, geografię i historię wsi Zyndranowa. Nie wyobrażam sobie, aby mogło z tego coś zniknąć. To jest żywa współczesna historia, którą nie tylko trzeba podtrzymywać ale należy gorliwie pielęgnować. Kojarzy mi się osobiste taki przyrównanie, a mianowicie:

jak nie może żyć człowiek bez duszy, bez serca, bez głowy i bez nieustającego obiegu krwi, tak samo Zyndranowa nie może rozstać się ze świętym „Zahorodą”, muzeum i sprawującymi nad nimi pieczę. To jest jedna nierozerwalna całość.

Przykro mi bardzo, że nie byłem fizycznie ani razu na święcie „Od Rusal do Jana”, to jednak moja dusza, moja świadomość była razem z Wami. Znam Zyndranową, znam wijącą się dróżkę między górami do Zyndranowej, dlatego własną wyobraźnią widziałem jadący na święto długi sznur samochodów, autokarów, pieszych turystów witających radosnym blyskiem oczu przepiękny Wasz krajobraz.

Myślą i pragnieniem wtapiałem się w tłum kolorowych serdaków, pochłaniałem koncertową muzykę łemkowską, odbijałem się o fruwające pary taneczne. Takie wrażenia łączą mnie każdego roku z Wami. Przepraszam, że wzięło mnie na sentyment.

Kontynuując nadal temat, jestem dobrych myśli, że znajdą się tam chętni do pomocy i uczynią wszystko, aby to wielkie święto i związana z tym piękna tradycja miała nieprzemijający ciąg dalszy w należnym mu miejscu.

Pragnę, aby wszyscy wjeżdżający do Zyndranowej wnosiли tak dużo życzliwości, ciepła, otuchy, optymizmu i wlewali je w dusze i serca organizatorów, by nabrali dużo sił do pracy na długie, długie lata. tego samego i ja im życzę z całego serca.

Aleksander Chudyk.

МОІ ПОДОРОЖЫ

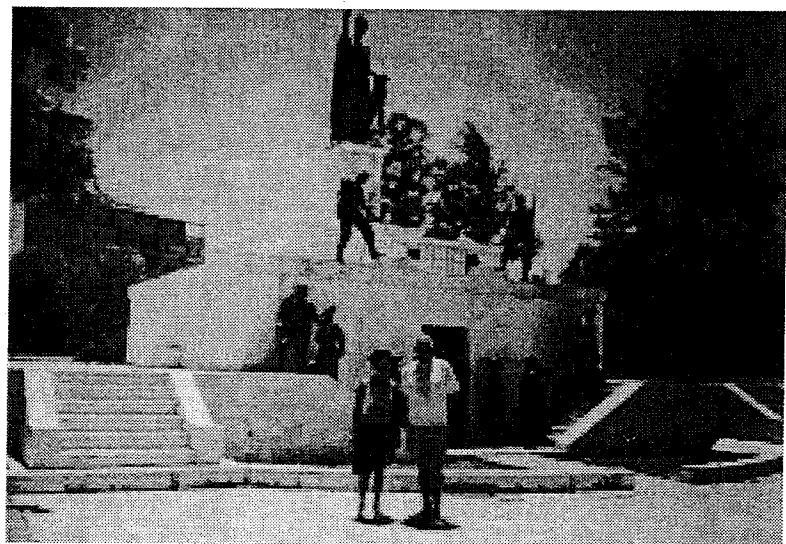
Кипр – острів сонця

Кавалок землі на Морі Середземним, “золото – зелений листок шмарени на морські фалі” – так почуєме о Кипрі в пісні Мікіса Теодоракіса.

Острів не великий, але зато богати в історію і єй найстаршы сліди. Можна ту стритити пречудны рослини котри істніли юж в давних часах.

Сут велькы печеры та сліди страшных землетрясив, котры в стародавности нищили високо розвинену цивілізацію. На тых руїнах будувано наступны, адже Кипр то острів неустанной борбы про існіня. І зато культура Кипру ест барс богата і мае впливы інших народів.

Кипр то цік острів небезпечний, бо лежит на крижівці трьох континентів: Європы, Азії і Африки. Был

Під пам'ятником свободи в столиці Нікосії

використуваний як дорога торговельна і місце стратегічне важне до днешнього дня.

Повідали о ним, же тот острів медом і вином пльне.

Найвекшым богацтвом того острова в стародавності була мідь. Завдяки тому заістніл, зачал ся богатити і блищати кольором міди.

Прибрано му назву Кипрос, (Kypros) а слово “кыпрос” означало мід в языку родовитых мешканців острова.

Кипр то чудовий острів не лем з причини богатої і часто трагічної історії. Сут міты і легенди про Афродиту, закляти рослини. Сут ту місця звязаны з постатями з Євангелії. Кипр віками гноили рижної масти народы і державы.

В 1571 р. цілий острів огорнула найгірша зо вшыткіх -- турецка неволя.

През три століття на Кипри панувал отоманські утиск. Был то час коли мешканцям залишила ся лем боротьба о заховання своєї народності і грецького языка.

В 1925 р. Кипр оголошено Незалежном Республиком Киприйском. Першим президентом нової державы выбрано архієпископа Макаріоса. Обі функції: президента і Глави киприйской Церкви выконувал до смерти в 1977 р.

Але чорны хмары зас заступили киприйске сонячне небо.

В 1974 р. Турция напала на острів і заняла 37% ей півночної частини і окупує до днешнього дня. Наглі 200 000 Греків зостало вигнаних зо своїх домів. Позбавлено іх роботи, даху над головом, залишили свої маєтки: готелі, пенсіонаты, дому, фабрики, склепы і вшытко што малы. Зостали вигнанцями в своім kraю. Не можут погодити ся з tym выгнаньом.

Ци tota іх трагедя не подібна до нашой акції “Вісла”?

Але мешканці Кипру мают милы і сердечны відносини до туристів і невелькі впливів на долю свойой kraїны.

(далі буде)
Записав В. Дзядик.

ЛЕМКІВСКЕ ІДЛО

КЫСЕЛИЦА. Брали вівсяну разову муку, до ньой додавали зо шклянку пытлюваной. На ніч розчиняли кісто з хліба на воді. Наливали три лышкы воды і розмішували. Кипіло пят минут.

БОРЩ. Цвікльовои сировы бураки краяли до діжочки. Так само, як на кыселицу розчиняли кісто, але з житньою муков і з кістом. Тото заливали соком з діжки. Сировы цвікльовои бураки з водов кысли 2 – 3 тыжні. Пак брали разову житню муку і літру – пітора воды до горце, давали кісто од хліба. Розчиняли і кысло ніч, або ден. Готовили бураки і заливали розчином, або давали квасну юху з бурака. Бураки з юхы давали худоби.

БАНДУРКЫ. Бандуркы іли гружаны, опаланы, печены. Или з квасным молоком, студеным солодкым молоком, з машлянков, з квашенов капустов помашенов олійом, зо сырому, верхников, з маслом, со соком з квасной капусты (варом).

МАСТИВО. Сыпле ся муку на кипяче молоко і колотівков ся колотит.

ПЕРОГЫ. Перогы готовили з бандурками, з бандурками зо сырому, зо сырому з добаваням яйця, з капустов і сырому, зо свіжов капустов.

РІЗАНКЫ. Різанкы были з молоком, машены, зо сырому, з капустов.

ГАЛУШКЫ. Терты бандуркы одцідували, давали кус муки і метали галушкы на кріп. Или зо сиром, верхников, або іншов даков омастов.

СТАРАНКА. Розкачане кісто одривало ся і метало до кипячого молока, або до молока з водов.

ГАЛУШКЫ НА МОЛОЦИ. Яйця розколочены на сыровім молоци, до того додано муки. Тото лышков ся метало до кипячого молока.

ПАНЦАКЫ. Товкли в ступци ярец. Панцакы готовили з молоком.

ЛЕВЕШ. Покраяны бандуркы готовило ся на воді. Окреме ся робило запрашку зо запраженой муки на маслі. Йий розчиняли водов і виливали до бандурòк.

ОПЛЯЦКЫ. З розкачаного кіста нарізали шклянков округлы плястерка і метали до кипячої воды. Или з омастов.

РОСІВ. Окреме готовили бандуркы і окреме мясо. Пак бандуркы різали і метали до росолу.

МОЛОКО З ХЛІБОМ. Тото ідло было ці ненайчастішым.

МАЧАЛИ хліб до верхнины, мачали хліб до олію.

ПОЛІВКА. Мука заколочена на молоци і залята на кипячу воду, або жентицу.

ЛАНГОШЫ. Пекли в пецу на листках з капусты з тертих сировых бандурок. Или з верхников і з маслом.

ФУЯКЫ. Того same, лем ся пекло в пецу на бляшках і были невеличкы.

АДЗИМЧА. Пекли с кіста.

БУВКЫ. Бувчата пекли в пецу на бляшках з пшеничной разовой, або питлюваной муки.

КУТЮ тыж робили. Пшеницу товкли в ступі і додавали цукрю і маку.

ХЛІБ. Заміст дріждзі ужывали старе кісто. На хліб переважні брали жытню муку і розчиняли йий на воді. Кісто мусіло қыснути найминьше штири годины. Тогда го місили і додавали муки. В тот час ся палило в пецу. Як пец быв напаленый, то на горячу ватру деривянов лопатов всаджали хліб. Перед тым, жебы надати форму, опалали го в хлібівчати. На ёден раз пекли 8 – 10 хлібів. Того хліба мало выстарчіти на цілый тыжден.

НА СВЯТИЙ ВИЧУР готовили грибы, перогы, бандуркы з капустов, опляцкы, горох (зупу), фасолю (зупу) з запражков з муки, чеснок, юху з сушеных яблок.

СТУДЕНИНУ робили лем на вісіля і кстины.

Рибы в ріках было дос, але люде в нас йий мало ужывали.

НА РІЗДВО І ВЕЛИКДЕН жывину не іли, бо ся бояли, же не буде отходу. Свячене ся мало істи девят днів.

Крім того люде зберали в лісі ягоды, малины, черниці, борівки, губы. З губ зберали білы грибы, потичі, маслиі, барані рогы (такы порізаны як різанкы), рыдзікы, лисівкы, підпінкы.

Іші в лісі зберали бучіну, тыж ходили до ліса за черешнями.

Тум записав вшытко того штом потрафив од свойой теты з Тирщаны - Марисі Баран (Шафран) в 1998-ім роци в селі Пересадівці на Николаевщині. На жаль, бівше южнич не запишу.

Марися была семов дітінов в няня і мамы. Вродила ся в 1915-ім роци. В 1935-ім роци ся oddала за Митра Барана. В час войны была з мужом в Німеччині. В 1945-ім році была выселена зо свого села, з Тирщаны з родинов на Україну. Гмерла в 2000-ім роци.

Записав Петро Кирпан.

КНЫШЫ

Як приходило съято Успеня і кінчыл ся Успенській Піст (Спасівка) съвіже зерно было юж позберане з поля. Товди моі бабця пекли кныши. Сут то малы хлібці зо сырому і яйцами. Яко же было по пості, а колиси Лемкы посты тримали міцнійше як тепер (чом?) то можна было істи білий сыр, яйця, молоко ци масло.

КІСТО НА КНЫШЫ

До малого деревяного корыттята даеме:

Зачын (як до печыня хліба), ёдну літру жентиці, ёден танірік жытнью муки і на конец сорок грамів дріжджы (третю част костки)

Замішуєме тото вшытко деревяном лопатком і лышаме най қысне.

ТЕПЕР РЫХТУЄМЕ “ОКРАСУ” ДО НАШОГО КІСТА.

В малій мисці роздрібняме малу плясканку білого сыра (так піл чверткы - чвертку кг.), вбиваме ёдно, або два яйця і до того кус (дві до пятох жыць) масла. Вшытко тото разом мішаме.

Як кісто выкысне (думам, же добры газдыні знают коли), то треба го загустити, найліпше деревяном лопатком і при тім досыпувати пшеничнью муки, так жебы кісто згустаніло. Тепер лышаме кісто, най підросне (на яксе піл годину, годину) і розпаляме в хлібовім пецу. Найліпше взяти до того дерево ялове (з бучыны буде за міцний оген і шпаргет ся барз нагріє).

Як кісто підросне, выбераме го з корытяті і на поスマруваній (жебы ся кныши не припалили) бляші робиме з нього малы хлібці, великы меньше – веце на дві долоні. На вершку каждого такого хлібця жыцьком робиме малу ямку до котрой даеме тот перше вымішаний з маслом і яйцом сыр.

Через тот час вшытко дерево ся выпалило, лышыл ся лем жар, который треба выгорнути кочергом. Йщи треба спровідити ци не забарз ся нагріло. Мечеме кус муки до пеца і смотриме ци ся она ясно палит. Як ні – то треба уж вкладати бляху (або бляшкы) з кнышами до печыня. Печут ся піл годину, часом долще. Часом треба пильнувати ци ся не припікают з верха і не треба их вкрыти паперюм.

Можна тіж печы на лопаті – як хліб – але о такім печыню наступным разом.

Петро з Гладишова

КОРЫСНЫ ПОРАДЫ

Не смот високо, бо скривиш око.
Не плюй доторы, бо себе оплюеш.
Цілуй руку не жені, а тестьовій.
Буд веселым, бо жытя не все радісне.
І зло часом робит корыст.
Жытая тяжке вымучыт, але й розуму научыт.
Хто нема головы, тому і капелюх непотрібний.
Як твій друг солодкий, то не лиж го часто.
Як хцеш радіти, не одкладай на заран.
Не продавай воды на березі рікы.
Забрудженым пальцом не вказуй на інших.
Вчыйся ціле жытая, бо старіст коротка.
Окраса парібка – розум, а не одівка.
Навчыйся плавати не тилько на воді.
Зо смаркатым ся не наїш, з глупым – не набесідуєш.
Варуй серце не лем свое, а і своіх близких.
Не перебільшуй біды: она і так велика.
Не одкладай на заран, што маш гнеска зробити.
Хочеш жыти для себе, жый з добром і для інших.
Буд оптимістом над власном недольом.

Записав Василь Хомик.

ГУМОР

В СУДІ

Высокі суде! Жадам жебы сте ня судили при запертых дверях.
Чом?

Бо на салі велькі претяг.

*

Высокі суде, Бог мі свідком, же єм ничому не винен.
За пізно, листа свідків єст юж замкнена.

*

Где свідок працює?

Тепер нигде, бо мам шестero діточок.

Не звідіую ся свідка што робит в ночы, лем в ден.

*

Ци то правда, же обвинений вдарил пошкодуваного фляшком вина?

Так, але то было барз легке вино.

*

Што обвинений має на свою оборону?

Нич высокі суде! Навет палицю лишил єм дома.

*

Ци обвинений має ішы дашто до повіджыня на свою оборону?
Высокі суде, прошу мі дати час до застановління.

Добри, даю вам пят років.

*

Што обвинений має на свою оборону?

- Адвоката Поливку.

*

- В суді дішло до свары меже обвиненным а пошкодованым:
Ты бортаку!

Ти свинъо!

Спокійно панове – перерыват судя – до мене належыт
стверджыня кто кым єст.

Записав В. Дзядик.

Єден муж барз захворив та лежал в постели, а жена ся го звідус:
Што хочеш зісти та ти зварю? Може быс зів курку, качку, або гуску?
Ні, я бым барз охочо зів варены яйця.
Жена кус ся покрутила по хыжи, розпалива оген в шпаргеті і
смотрит, а муж вмер. Тай зачала плакати, йойкати.
Ой Андрию, Андрию ты уж не жыєш, а твої яйця на поличці.

*

Раз єден слуга Руснак пішов ся зіднати до роботы в Німця. А же
все найважніша била жена того Німця, так було і тепер.

Приняла слугу і про виштко ся уж добесідували лем зостало єдно.
Ківко гачів і кошел слуга достане. Газдиня нияк до кінця не хотіва ся
згодити на дві кошелі. І на конец слуга повідат:

Вы спусте кошелью, а я гачы і буде квіта.

*

Оженив ся молодий чловек, а по трьох місяцях жена му злегва.

Нияк ся му того не виділо і не хотів ани чути, же то його дітина.
Але єдна баба хотіла го потішити та му повідат:

Чого ты так ламентуєш? Послухай што тобі повім. Три місяці як
ты ей маш, три як она тебе і три як сте обое зо собом. Ци то разом не
буде девят місяців?

Гей! Так!

Но та чого ламентуєш?

*

- Ішов кум з кумом на кермеш. Кед дошли до пів дороги, а було
уж темно, кума не могла ся стримати та зачава ся вертіти, поправляти
хустку і повідат:

- Куме, я ся бою, куме, я ся бою.

- Не бійтесь кед я ту. Чого ся боїте?

- Бою ся, же ня зімате і перевернете долов а там роса.

*

Так ся стало, же єден чловек барз захворив. А мав він зо своїом
женом двоє діточок. Николи не вірив, же то його діти, бо му жена не
була вірна, але і так зо собом добри жили. А же был барз хворий та
перед смертьюм звідав ся жены:

- Жено повідж мі так по правді ци то і мої діти, ци лем твої?

Я уж гмерам та хотів бым правду знати пред смертью.

- А кед не вмреш, а я тобі повім, то што потім буде?

Зо "Зборніка Erotica Rutenica" Нови Сад 1995 р.
Зачерпнул Ваньо Дзядик.

ЗАГОРОДКА

ДЕ НАМ ЛЮБО

Де нам любо, де нам мило,
Де нам вічно бы ся жило?
Та лем ту, на Лемківщыні,
В рідній хыжы при родині!

Ту мня мамця малым выховала
І співанкы мі співала,
Ту мня нянько навчыл жыти,
Бабця Господа хвалити.

Ту мня в школі під Бескидом
Вчат материнской бесіды,
І співаночки співати,
Землю рідну шанувати.

Ту мі росы ногы миуют,
Ту промені сонця гріют,
Ту зозулька радо кує,
Світлу долю мі віщує.

Ту я вічно мрію жыти,
Землю, народ свій любити,
Розум, силу ім oddати,
Лем бы была рада мати.

Василь Тирпакович

СВЯТИЙ МИХАВ

На білім кони – Михав,
На білім кони – святий
До села не прихав,
Бо, певно, коня стратив.

Най сідит сова в дуплі,
Мы ходме ся звідати
Святого Яна з Дуклі,
Михала де глядати.

Роман Вархол.

ЗИМА

Иде зима і ради на то нема.
В зимі – тяжко: мороз не – нанашко.
Иде зима кудлата: рыхтуй нарты й санчата.
Прийшов грудень, привью студін.
Михав на сивім кони приіхав.
Пришов святий Микола: стало біло доокола.
Миколай діточкам несе пакуночки.
Старий рік – з плачом, а Новий – з колачом.
Святий Василь нам ден скрасив.
Лютий в дорозі: на санях і на возі.

ПО КОЛЯДОНЦІ

Ей, підеме мы по колядоньці, підеме,
По місяченку на цілу ніченьку підеме.

А ци дома сте, господар милий, Бог в тебе,
Отвор окінко, покаж личенько до себе!

А МИЛА ГАЗДЫНЬО!

А мила, газдыньо, отвор стару скриню,
Прийшли зме до хаты заколядувати.

Слава тобі, Боже, ѹ тобі, Божа Мамо
За то дітя гоже, што мы го витаме!

Слава ти, газдыньо і твоїй родині,
Же єст повна скриня і дукати в скрині!

Василь Тирпакович

СЛАВНИМ ДІТЯМ ЛЕМКІВЩЫНЫ

Вы, лемківски соколята,
Славны хлопці і дівчата.
Витам вас з тым Новым Роком,
Што надходит твердим кроком.

Най вам буде він щасливий
В ріднім домі і на ниві.
Бы сте красні підростали,
Добрі вчылися й співали.

Дай вам , Боже, в згоді жыти,
Край лемківский свій любити,
Нарід славний і бесіду,
Оминяти всяку біду.

Виростайте всі на славу,
Спомагайте нам державу,
Жебы Лемківщина мила
Всяди вами ся гордила.

Василь Т.

ЗАГАДКИ

Ходит в студін, розкошує,
На шыбах квітія малює,
А лем соньце кус пригріє,
Його квітія гет халіє.
(мороз)

Цілу зиму при морозі
Смокче лапу у барлозі,
В літі в лісі розкошує,
Малини і мюд смакує.
(медвід)

Крила має, а не злітат,
Ніг не має – пильно літат,
І зубата і оката,
Смотрит де бы зісти брата.
(шука)

Головата, черевата,
Ма на собі сто кабатів,
Ей кабати і сорочки
Крають і складают в бочкы.
(капуста)

Тонка, остра і фігляста,
По полотні пильно шастат,
Шыє сукно всім навколо,
Кой саменька - вічно гола.
(игла)

Деревяний зверха дім,
Тилько єдно вікно в нім,
А в нім тіні красні грають,
Бесідуют і співают.
(копець)

ЛЕМКІВСКА СПІВАНКА

Маю пищавочку,
О дванадцят дірок,
Не хоче пискати
Для парадних дівок.

Буду сой пискати,
Буду сой співати,
Люблят мене дівки,
Хоц єм не богатий.

Як я сой записав
Вчера на обочи,
Вшитки парадниці
Звитріщали очи.

Пискай писковочка,
Зраненька по росі,
Піде голос дівкам,
Парадним по носі.

Як я сой запискам
В лісі на поляні,
Почує дівчатко,
Аж у селі Мшані.

Бо моя пищавка,
З явора зроблена,
А мое дівчатко,
Як ружа червена.

*Михайло Бугель
с. Мшана пов. Кросно.*

ЩИРА КРАСНА ПОДЯКА

За дари грошовы і поміч на існування і розвиток музею – скансену, на видавання квартальника музейного “Загорода”.

1. Буряк Василь - Щечин - 50 зл.
2. Гоч Іван (Джан) - Канада - 20 дол. кан.
3. Шост Василь - Крениця - 20 зл.
- Рада Парафії Православної -
Святой Тройци в Любініо - 180 зл.
4. О. Юлиян Феленчак - Морохів - 20 зл.
5. Курдила Николай - Щечин - 20 зл.
6. Нагвоска Шкымба Надя - Калуш – Україна - 20 дол.
ам. і 30 лемківських писанок.

ДАЄМЕ ЗНАТИ

о можливости одпочинку в горах і над морем.

На Дуклянщині с. Тильова – до Музею Л. К. В Зиндранові 3 км. І до словацко-польської границі в Барвінку 4 км.

JAN HRYNEŃKO – 38-454 Tylawa, pow. Krosno (tel. (013) 433 11 22
Нічліги на 12 осіб, на місци бар і склеп.

В Зиндранові 1,5 км. од музею і 1 км. до словацкої границі
STEFAN PILIP – w. Zyndranowa 26, 38-454 Tylawa , (12 osób)

(tel. (013) 433 11 63

MARIA ROSÓŁ w. Zyndranowa 8, 38-454 Tylawa (dawna szkoła)
(tel. (013) 433 11 67

30 місць нічліжних.

Вшyтки три зголошены місця нічлігови то агротуристика, ціни за нічліг 20 зл. од особи. Можна собі замовити вýживlіння.

JULIAN PAWLISZCZE – 78-100 Kołobrzeg, ul. I Osadników 5
(tel. (094) 351 63 30
кватери приватны на 20 осіб, ціни не високи до узгідненя. На місци бар і вýживlіння, близко Моря Балтійского.

ЗМІСТ - SPIS TREŚCI

ДО МИЛÝХ ЧИТАЧІВ ЗАГОРОДЫ	3	
ДЕСЯТЫ РУСАЛЯ	4	
ЛЕМКІВСКА “ТВОРЧА ОСІН” В РУСКІ БУРСІ В ГОРЛИЦЯХ	6	
О “ТВОРЧИЙ ОСЕНІ” ПИШУТ З УКРАЇНИ	9	
VI СВІТОВИЙ КОНГРЕС РУСИНІВ	11	
IX SPOTKANIE Z KULTURĄ ŁEMKOWSKĄ	17	
“КЫЧЕРЫ” МИNUЛО 10 РОКІВ	20	
ЗГАДАЙМЕ ЮВИЛЯРІВ:		
АДАМ БАРНА	23	
ТЕОФІЛЬ ДУБЕЦ	26	
ТЕОДОР КУЗЯК	28	
НИКОЛАЙ ЄДИНАК	30	
НИКОЛАЙ ГОРБАЛЬ	31	
ШТЕФАН ТЕЛЕП – НОВЫЙ ЛЕМКІВСКІЙ АРТИСТА МАЛЯРЬ		33
ДО АВСТРИИ В ЧАС ПЕРШОЙ СВІТОВОЇ ВОЙНЫ	35	
ОБЕРЕГИ БЕСКИДІВ	41	
НОВЕ ТОВАРИСТВО ЛЕМКІВ НА УКРАЇНІ	43	
ПИСМА - ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЙ	44	
МОІ ПОДОРОЖІ	49	
ЛЕМКІВСКЕ ІДЛО	51	
КНЫШЫ	53	
КОРЫСНЫ ПОРАДЫ	54	
ГУМОР	55	
ЗАГОРОДКА	57	
ЛЕМКІВСКА СПІВАНКА	61	

КУЛЬТУРА, ІСТОРІЯ І ПАМЯТКИ ЛЕМКІВ В ПОЛЬЩІ
KULTURA, HISTORIA I ZABYTKI ŁEMKÓW W POLSCE

ЗАГОРОДА ZAHORODA

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NA RZECZ ROZWOJU
MUZEUM KULTURY ŁEMKOWSKIEJ W ZYNDRANOWEJ

Wydaje: Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej

Выдає: Музей Лемківської Культури в Зындронові

Redaguje zespół redakcyjny z pomocą autorów-korespondentów
Редактует редакционный коллектив с помощью авторов-кореспондентов

Adres redakcji:

TOWARZYSTWO MUZEALNE W ZYNDRANOWEJ
z dopiskiem "Zahoroda"
38-454 TYLAWA, pow. KROSNO

NALEŻNOŚĆ ZA KWARTALNIK ORAZ POMOC I DARY DLA
MUZEUM PROSIMY NADSYŁAĆ NA KONTO:
NR 86421096-1922-27006-0 GBPZ S.A. Wrocław Filia/Sanok
Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku Oddz. Dukla

Redakcja nie zwraca materiałów nie zamówionych, zastrzega sobie
prawo skracania materiałów oraz używania własnych tytułów.

Redakcja nie zawsze utożsamia się z poglądami reprezentowanymi
przez autorów zamieszczonych materiałów.

Materiały pisane dialektem publikujemy w oryginalnej formie

OD 1996 r. KWARTALNIK DOTUJE
MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI